

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Бакалаврська робота
Можливості збереження культурних цінностей у початковій школі

Гіябо Христина Андріївна

Студент(ка) IV-го курсу

Спеціальність: 6.010102 Початкова освіта

Освітній рівень: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № 1/ 2017

Науковий керівник:

Гуттерер Є. В.

ст. викладач

Завідувач кафедрою _____

Маргітич К.Є

канд. пед. наук, доцент

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 201_ року

Протокол № _____ / 201_

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра педагогіки та психології

Бакалаврська робота
Можливості збереження культурних цінностей у початковій школі

Освітній рівень: бакалавр

Виконав: студент(ка) IV-го курсу
спеціальності 6.010102 Початкова освіта
Гіябо Христина Андріївна

Науковий керівник Гуттерер Є. В.
ст. викладач

Рецензент: Габода Єва Бейлівна,
ст. викладач

Берегове
2018

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

AZ ÉRTÉKŐRZÉS LEHETŐSÉGEI AZ ELEMI ISKOLAI OKTATÁSBAN

Szakdolgozat

Készítette: Hiába Krisztina

IV. évfolyamos Tanító

szakos hallgató

Témavezető: Hutterer Éva

tanár

Recenzens: Gabóda Éva

tanár

Beregszász – 2018

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ.....	6
I. A KULTÚRA, HAGYOMÁNY ÉS ÉRTÉK FOGALMAK MAGYARÁZATA, ÉRTELMEZÉSE	8
II. A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK ISMERTETÉSE	13
2.1. Kutatóhely bemutatása	13
2.2. A társadalomkutatás: a kérdőíves módszer	16
2.2.1. A kutatás típusai	16
2.3. A téma feltáráshoz használt kérdőív bemutatása és elért eredmények ..	17
2.4. Az eredmények értékelése	18
III. ÉRTÉKEK SÁROSOROSZIBAN.....	22
3.1. Hagyományos ünnepi alkalmak	22
3.2. Helyi hagyományőrző munkát, tevékenységet végzők	23
3.3. Hagyományőrző szervezetek Sárosorosziban	25
3.4. Sárosoroszi híres szülöttei	29
3.5. A település nevezetesebb műemlékei	30
IV. HAGYOMÁNYOK, ÉRTÉKEK AZ ISKOLAI TANÓRA KERETÉBEN.....	35
ÖSSZEFOGLALÓ.....	46
UKRÁN ÖSSZEFOGLALÓ.....	47
FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM.....	48
FÜGGELÉK	

ЗМІСТ

Вступ.....	6
I.: Пояснення понять КУЛЬТУРА, НАРОДНІ ТРАДИЦІЇ ТА ЦІННОСТІ.....	8
II. ОПИС РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ	13
2.1. Місце дослідження	13
2.2. Соціальні дослідження методом анкети	16
2.2.1. Типи дослідження	16
2.3. Для вивчення теми представлення використаних анкет та досягнутих результатів	17
2.4. Оцінка результатів	18
III. ЦІННОСТІ СЕЛА ОРОСІЄВО.....	22
3.1. Народні свята	22
3.2. Місцеві народні ретесла.....	23
3.3. Організації в Оросієвіб, що займаються збереженням традиції	25
3.4. Відомі Оросівські народжені	29
3.5. Пам'ятники села	30
IV. НАРОДНІ РЕТЕСЛА, ЦІННОСТІ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРАЦІ	35
РЕЗЮМЕ (НА УГОРСЬКОЇ МОВИ).....	46
РЕЗЮМЕ (НА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ).....	47
СПИСОК ВИКОРИСТОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	48
ДОДАТКИ	

BEVEZETŐ

Minden ember identitásában fontos szerepet játszanak a nemzeti és a helyi értékek, a történelmi hagyományok. Régen a gyermekek nevelése a több generáció együttéléséből adódóan nem csak a szülők feladata volt. A nagyszülők, dédszülők a saját gyermekkorukban játszott játékok továbbadásával nemcsak szórakoztatták, tanították unokáikat, hanem egyben lehetővé tették ezeknek a játékoknak a megőrzését is. Így történt ez a dalok, a mondókák, a szokások esetében is. A hagyományok apáról fiúra szálltak, megőrzésük, fennmaradásuk természetes módon történt.

A családok mai szerkezete, életformája nem teszi lehetővé, hogy a hagyományok ilyen formában öröklődjenek, ezért fontos iskolai keretek közt a feledésbe merült népszokások, hagyományok, tevékenységek, játékeszköz-készítések felelevenítése. Ezzel gazdagodik, színesedik a gyermekek élete, bővül a nevelés eszköztára. Régen az emberiség szinte együtt lélegzett a környezetével, a legfontosabb törvényszerűségeket a természetből merítette. Tudása nem volt elvont, hanem gyakorlati tapasztalatok és a hozzájuk tapadt szokások formájában őrződött meg.

Szakdolgozatom kutatási innovációja abban rejlik, hogy feltárjam Sárosoroszi település értékeit, hagyományait. A téma és a kutatóhely megválasztását az is motiválta, hogy magam is Sárosorosziban születtem, ott is élek, így a tudományos érdeklődésen túl érzelmi motivációim is vannak.

Kutatásom célja adatok, információk gyűjtése Sárosoroszi hagyományait, népszokásait illetően, a lehető legtöbbet megtudni a falu múltjáról, jelenéről, híres szülötteiről, hagyományőrző tevékenységet folytató személyekről és szervezetekről, illetve annak bemutatása, hogyan illeszthetők be mindezek az ismeretek az iskolai oktatás keretébe, akár órák keretében, akár más formában.

A kutatás tárgya Sárosoroszi szokásainak, hagyományainak feltárása részben a szakirodalomban, dokumentumokban fellelhető források alapján, másrészt kérdőív segítségével.

A dolgozat szerkezetileg három fejezetre oszlik, amelyből az I. fejezet bemutatja a kultúra, hagyomány és érték fogalmak magyarázatát, értelmezését, a II. fejezet tartalmazza a kutatóhely bemutatását, a kérdőívet, valamint a kérdőíves kutatás eredményeit. A legtöbb adat a településre legjellemzőbb hagyományokról, népi mesterséggel foglalkozó személyekről, illetve hagyományőrzéssel foglalkozó csoportokról, szervezetekről gyűlt össze. A dolgozat utolsó fejezetében foglalkozás tervekkel szemléltetem, hogyan építhető be a hagyományőrzés az oktatói munka keretébe.

A munka megírásához szakirodalmi feldolgozást, valamint dokumentumelemzést végeztem a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Apáczai Csere János Könyvtárban és a Beregszászi Városi Könyvtárban, valamint 30 Sárosorosziban lakó személlyel készítettem kérdőíves felmérést.

A kutatás módszere tehát a megszületett dolgozat jellegére tekintve kettős, egyrészt alkalmaztam a már meglévő, szintézis jellegű helytörténeti szakmunkák feldolgozását, másrészt kérdőíves vizsgálatot végeztem.

A kutatás helyszínei a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Apáczai Csere János Könyvtára, a Beregszászi Városi Könyvtár, illetve maga a kutatott helyszín, Sárosoroszi.

I. FEJEZET

A KULTÚRA, HAGYOMÁNY ÉS ÉRTÉK FOGALMAK MAGYARÁZATA, ÉRTELMEZÉSE

A magyar társadalomnak ilyen gyökeres, gazdaságot, társadalmat, értékrendet felforgató változása, mint amelyben most élünk, a XIX. század óta nem volt. Társadalmi kihívásaink mellett komoly veszély a globalizáció kulturális hatása. A technikai fejlődés (műholdas tv, internet, stb.) révén gyorsan és mindenhol elérhető, megnézhető, megvásárolható nemzetközi trendek, márkák, a populáris kultúra látható és hallható celebjének világméretű térhódítása, a szélesebben terjedő újabb és újabb divatok, pillanatok alatt zúzzák be a hagyományos kulturális értékeket. Igen figyelemreméltó azonban az a jelenség is, hogy az utóbbi évtized tudományos elemzése a világfolyamatok mozgató rugói közül egyre nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a civilizációnak, a kultúrának, mint a regionális és nemzeti identitás alapjának. A két nagy egymásnak feszülő trend: a globalizáció, az egyetemlegességre törekvés, másfelől a kulturális identitásra törekvés. Ha a kulturális identitásról beszélünk, a hagyományokról is beszélünk, társadalmi és kulturális hagyományainkról, melyek a történelmi folytonosságot és magát a nemzeti kultúrát jelentik.

A nemzeti kultúra logikája azon az előfeltevésen alapszik, hogy a nemzet egy minden társadalmi osztályt tartalmazó képződmény, történetileg jött létre, és ennek megfelelően egy természetes kulturális örökségbe ágyazódik. A nemzeti kultúra olyan fogalom, amely az összetartozás eszméjét kulturális alapon tartalmazza, s minden olyan kulturális formát átfog, amely ennek az összetartozásnak a kifejeződését szolgálja, illetőleg a "nemzeti" mibenlétét szimbolikusan kifejezi. [6]

A kultúráról – a nemzeti kultúráról is – többféle felfogás létezik. Az egyik nézet szerint a kultúrát közös társadalmi gyakorlatként értelmezhetjük, a nemzetet pedig egy kommunikációs közösségként. Egy olyan szimbolikus közösség megalkotásához, mint a nemzet, az összetartozás kulturális jegyeit és szimbólumait kell megformálni és egyidejűleg a külvilágnak megmutatni. Így keletkeznek a nemzetre jellemzőnek tartott jegyek, a sztereotípiák. Ebben a felfogásban a mindennapok jelenségei alkotják a nemzeti kultúrát, s ezáltal a nemzeti kultúra, mint valami természetes dolog tűnik fel, szimbolikus karaktere azonban rejtve marad.

Egy másik értelmezés szerint a nemzeti kultúra a nemzeti sajátosságok gyűjteményeként nem a mindennapokban, hanem mint örökség, mint emlékezet, mint a nemzeti múlt emlékműve lép elő, és közösségi rítusokban, kulcsszimbólumokban, társadalmi mítoszokban és történelmi tudásban fogalmazódik meg.

A harmadik értelmezés a nemzeti kultúrát konstrukciónak, innovációnak, szelekciónak vagy "kitalálásnak" tartja. Ennek során a társadalmi valóság elemeiből egy új, egy másik valóság keletkezik, ami azonban ebben a formájában korábban soha nem létezett, és mégis történetileg

létező társadalmi és kulturális valóságként jelentkezik politikai, társadalmi és kulturális célok elérése érdekében. Szimbolikus valóságról van tehát szó.

A nemzeti kultúrán mindig egy reprezentatív kultúrát értünk, amely politikai, társadalmi eszméket, jelentéseket, értékeket és ideológiákat gyárt, és ezáltal magába foglalja mindazokat a meggyőződések, értelmezési módokat és világképeket, amelyek a társadalmi és politikai cselekvést befolyásolják. Minden nemzeti kultúra arra törekszik, hogy a befolyása alá vont egyéneknek világos történeti tudatuk, közös kulturális viselkedésformáik, egyértelmű összetartozás-érzésük és sajátos személyiségstruktúrájuk legyen. Ehhez toposzokra, kulcsszimbólumokra van szüksége. Ilyen kulcsszimbólumként értendő a népi kultúra is. [4]

A népi kultúra (vagy hagyományos kultúra) helyi nemcsak abban az értelemben, hogy helyben született – azaz hosszú ideje beágyazódott a helyi társadalom mindennapjaiba –, de abban is, hogy mindig helyben kerül használatra. Ma tehát a helyi társadalomban számos olyan kulturális elem van használatba, mely a helyi társadalomban átvételnek számít, de ebben az összefüggésben a helyi kultúrának a részét képezi.

A hagyomány *Edward Shils* értelmezésében *traditum*, vagyis minden, amit a múlt a jelennek átad. E szemlélet szerint a hagyománynak elsősorban tudásmegőrző, tudásátmentő feladata van. [33:22-24]

A hagyomány a történelem folyamán kialakult értékek összessége, mely a fejlődés folyamán szüntelenül összekapcsolódik a megújulással. Ez azt jelenti, hogy az újítás mindig a hagyományokra támaszkodva szakít a hagyományok egy részével, és mihelyt újjá születik, maga is hagyományt alkot. Az a tapasztalat és tudás, melynek ismerete és használata feltétele egy nép társadalmi, gazdasági, a kulturális szerves fejlődésének. A kérdés ma az, hogy felnő-e ma akár Magyarországon, akár Kárpátalján egy olyan generáció, mely átvevője, folytatója a korábbi évszázadok műveltségének. Kialakul-e olyan társadalom, mely öntudatos, egzisztenciálisan nem kiszolgáltatott polgárként ismeri, becsüli és továbbviszi országa legértékesebb felhalmozott tudását úgy, hogy közben befogadja az új ismereteket, környezeti feltételeket.[27:4]

„*Mert azt tanultam mindenütt, azt láttam minden nagy nemzetnél, hogy az apák dolgát folytatják az utódok. Mert össze kellene szednünk nagy fáradsággal az ország minden részéről széjjelszórt köveket, hogy azokkal a magunk képére építhessünk. És ehhez hit is kellene, és nagy fanatizmus is és rettenetes sok munka...*” A hagyomány és identitás kérdését pontosabban és szebben megfogalmazni, minthogy azt *Kós Károly* tette *A régi Kalotaszeg* (1911) című írásában, úgy vélem, nem lehet.

Mégis, mi az oka annak, hogy a hagyományhoz való viszonyunk – különösen kárpát-medencei térségünkben – mindig meg-megújuló viták tárgya. Következik ez történelmi

helyzetünk, társadalmi, vallási, nemzetiségi különbözőségeikből, de nálunk békésebb területek, egységesebb társadalmi is foglalkoznak ezzel a kérdéssel.

A Világirodalmi lexikon így fogalmaz: „*A hagyomány a történelem folyamán kialakult értékek összessége, mely a fejlődés folyamán szüntelenül összekapcsolódik a megújulással. Ez azt jelenti, hogy az újítás mindig a hagyományokra támaszkodva szakít a hagyományok egy részével, és mihelyt újjászületik maga is hagyományt alkot.*” [4] A hagyományhoz való viszony önmagában is ellentmondásos. A hagyományőrzés és a hagyománytól való elszakadás tendenciái egyaránt jellemzik. Hogy csak a két szélsőséges végletet említsem: élnek szélsőségesen archaikus nézetek, melyek a hagyomány szigorú kötelékében képzelik el az életet. Találkozunk olyan nézettel is, mely teljesen megtagadja a hagyományt. Vannak emberek, akik természetes módon, mintegy szerves folytatásként születnek egy kultúrába, és észrevétlenül formálják saját képükre. S találkozunk azzal is, hogy a régi, keserves parasztsors részeként megpróbálják minél gyorsabban elhagyni a hagyományokat, vagy egyszerűen csak szégyellik, mint avított, régi ruhadarabot.

Andrásfalvy Bertalan professzor megfogalmazása tömör és a lényegre utal: a hagyomány a múlt kultúrájából levont tapasztalat, melyet a nemzeti kultúrába emelve megőrizzünk, és tovább éltetünk. Ez a megfogalmazás már utal a feladatunkra is: ismerd meg hagyományt, értelmezd, tanuld meg és alkalmazd! [4]

A hagyomány elsősorban nem formai elemeket, nem pitykét (füles gomb, amelyet régen fémből, főleg rézből készítettek, és férfi felsőruhán használták. Eredetileg gömbölyű volt, később lapos gombokat készítettek) és sujtást (rávarrt zsinórdísz ruhán), nem szoba sarkába állított rokkát, vagy talicskába ültetett muskátlit jelent, hanem életformát, gondolkodásmódot, értékrendet, különösen pedig a történelmi idő átélését. A hagyomány a célszerűséget jelenti, a földrajzi, társadalmi, természeti körülményekhez való igazodás nemzedékeken keresztül fölismeret és tökéletesített stratégiáját. Vagyis a hagyományon az egyén, a közösség és a környezet optimális viszonyát kell értenünk, a tárgyi és szellemi világban egyaránt. *Németh László* szerint: „*A népek emlékezete a hagyomány. Egy nemzet válasza életkörülményeire.*” [15:8]

A hagyományban kereshetjük és találhatjuk meg a nemzet kollektív értékeinek folytonosságát. A természetes módon, saját belső törvényei szerint fejlődő társadalom, akármilyen külső hatások is érik, békés és civilizált körülmények között fel tudja ezeket dolgozni, és hagyományait építve meg tudja valósítani életének szerves folyamatát. A magyarság számára, amely rengeteg idegen hatásnak volt és van kitéve, s a változások rendszerint erőszakos körülmények, véres megrázkódtatások között érték, különösen fontos, hogy a hagyomány folytonosságát védelméül megőrizze.

A Magyar Nyelv Értelmező Szótára azt írja a hagyományról, hogy „*Régebbi korokból, néha írott feljegyzésekben, de többnyire íratlanul, nemzedékről, nemzedékre szálló és a közösségben*

továbbra is érvényesülő szokás, izlés, erkölcs, felfogás.” Ebben a meghatározásban lényegében benne van majdnem minden, hagyományra jellemző ismérv. [15:8-9]

A hagyomány a következő területeken tölt be nagy szerepet:

A hagyomány mint identitás. Két egymásnak feszülő trend, a globalizáció, az egyetemességre törekvés, másfelől a kulturális identitásra való törekvés a két ellenpólus. Ha kulturális identitásról beszélünk, a hagyományokról is beszélünk, társadalmi, gazdasági és kulturális hagyományainkról, melyek a történelmi folytonosságot és magát a nemzeti kultúrát is jelentik. De nincs nemzeti kultúra a lokális, a kis közösségek kultúrája nélkül. És nincs közösség kultúra nélkül. Márpedig közösségek, egészséges társadalom nélkül nem működőképes az ország. Ezért olyan nagyon fontos, hogy ma Magyarországon a helyi kultúra, a helyi értékek és hagyományok, mint társadalom megtartó erő, visszanyerjék helyüket, szerepüket.

A hagyomány mint kulturális tényező. A hagyományos paraszti kultúra, a népművészet, a népművészet felfedezésének kora óta megtermékenyítően hatott a „magas” művészetekre, gondoljunk csak a szecesszió korára, a Gödöllői műhely, a Zsolnay gyár, kiváló építészeink, *Kós Károly*, *Lechner Ödön* és társaik munkásságára, a divat területén *Tüdős Klára* tevékenységére, vagy a zene területén *Bartók Béla*, *Kodály Zoltán* munkásságára, és még folytathatnánk a sort. A XX. század végén ismét volt egy ebben a tekintetben pozitív korszak, *Makovecz Imre* és az organikus építészet, a táncházmozgalom és kisugárzása más művészeti területekre, mely művészeti alkotótevékenységek mind a nemzethez való tartozás felemelő érzését jelentik, melynek alapja a népi kultúra, mely ebben a vonatkozásban nemzeti kultúrává vált. Ez teszi hangsúlyossá a művészeti nevelés, ezen belül a hagyományok – köztük a népi kézműves hagyományok oktatásának, közkultúrában való megerősítésének fontosságát.

A hagyomány mint a pozitív pszichológia eszköze. A folklór, illetve a közösségi művészet a közösségek védelmét szolgálja. A közösségek összetartozását segítő tevékenységek megsokszorozzák a közösség alkotó energiáit, növelik az esélyét a minden értelemben vett túlélésre. A közösségi kultúra hatása közvetlen pozitív tényező a stressz csökkenésében, ennél fogva a civilizációs ártalmak csökkenésében. A pozitív életminőség – boldogság – nem állapotot jelent, amit az ember birtokolhat, nem is időleges élményt, hanem aktivitást. A népi mesterségek gyakorlása olyan aktivitási formát jelent, mely bizonyos – sokszor nagyon magas – szinten az átlagember számára is elsajátítható, közösségben művelhető. Értéket közvetít és hoz létre, amennyiben szakmailag felkészült vezető az érték közvetítő. Ezért óriási a szerepe a közművelődés terén, a közösségek életében a népművészeti mozgalmaknak.

A hagyomány mint gazdasági tényező. A népművészet XIX. századi felfedezése óta él az a vidékfejlesztő gondolat, hogy a hagyomány, és a népi kézművesség népesség megtartó erőként

tud olyan vidékeken működni, ahol a helyi hagyományok kiemelkedőek, jelentősek. E mozgalomnak köszönhetően eltűnőben lévő paraszti kultúrák éledtek fel, váltak ismertté, divatossá. Ekkor indult az az óriási gyűjtőmozgalom is, mely napjainkig forrásául szolgál kézműveseinknek. Bár ez a gazdasági folyamat kellő kontroll híján devalválta ezeket a legdivatosabb (matyó, kalocsai, buzásági) kultúrákat, eredményeit nem szabad lebecsülni. [25:4-5]

Az *érték* olyan társadalomelméleti kategória, „amely kifejezi azt, hogy az adott társadalomban mit tartanak kívánatosnak és fontosnak, jónak vagy rossznak. Az értékek és azok sorrendje társadalmanként és korszakanként eltérő lehet”. Emellett különbséget tesznek objektív és szubjektív értékek között. Ebben a felosztásban objektív értéknek számít az, amire egy adott társadalomnak feltétlenül szüksége van ahhoz, hogy működhessen, szubjektívnek pedig az, amit működéséhez és fejlődéséhez szükségesnek érez. Az érték tehát kritérium, mely mozgatja a világot, szervezi és meghatározza mindennapi döntéseinket, tagolja és értelemmel ruházza fel múltunkat, jelenünket és jövőnket. Ugyanakkor az érték itt egyszerre számít esztétikai minőségnek és olyan tulajdonságnak, mely – ahogy az Értelmező szótárban is olvasható – valaminek „a társadalom és az egyén számára való fontosságát fejezi ki”. A nemzeti értékek – és a hungarikumok – tehát azokat a magyarság számára fontos javak összességét jelentik, melyek a múltból hagyományozódtak ránk, de a jelenben hozott döntéseket és a jövőre vonatkozó elképzeléseket egyaránt meghatározzák. [35:74]

Szükség van tehát annak meghatározására, hogy mit értünk hagyományon. Itt az ideje annak, hogy a közösségek új szemlélettel áttekintsék azt, amit örököltek. Előítéletektől mentesen megismerjék történelmüket, számba vegyék értékeiket és válogassanak. Mit helyeznek el levéltárba, múzeumba, mit tartanak megőrzésre méltónak, mit tartanak olyan fontosnak, hogy megtanítsák az iskolában a gyerekeiknek, vagy továbbéltesék a közösségekben. A megismerés abban is segíteni fogja őket, hogy felismerjék, mi az a hagyomány, mely az életforma eltűnésével érvényét veszítette, vagy éppen a divatok vagy a kor aktuálpolitikai hatása miatt „hamis” vagy ízléstelen.

Ez a tudatos válogatás a garancia a hagyomány túlélésére, és arra, hogy egy új nemzedék tegye élete szerves részévé és önmaga kifejezésének eszközévé a múlt értékeit.

II. FEJEZET

A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK ISMERTETÉSE

2.1. A kutatóhely bemutatása

Sárosoroszi (ma ukránul: Opocievo) település Kárpátalján található, a Beregszászi járás egyik magyar községe. A járási székhelytől, Beregszásztól 17 km-re, délkeletre fekszik, a Borzsa folyó bal partján, a Tiszától 5 km-re. Sárosoroszi szomszédjai: északkeleti irányba található *Puskina* ukrán település (2 km), keletre *Keresztúr* (3 km), délre *Csetfalva* (2 km), nyugatra pedig *Bene* (3 km). Sárosoroszi lakossága 1870-ben 648, 1881-ben 496, 1898-ban 648, 1903-ban 780, 1910-ben 751, 1940-ben 640, 1944-ben 1002ebből magyar 988, 2001-es népszámlálás adatai szerint 940 ebből magyar 920. [5:114]

A település anyanyelv szerint szinte folyamatosan magyar túlsúlyú volt, amit a statisztikai összeírások nagyon pontosan kimutatnak. Az alábbi táblázat szerint nem magyar anyanyelvűek igen kis létszámban fordultak elő Sárosorosziban, vagyis a falut homogén magyar településként tartották számon az általam kutatott időszakban. Mindezt jól illusztrálja a függelék 1. táblázata. [20:98]

Amíg anyanyelvi szempontból homogén képet mutat a település, addig a felekezeti összetételt vizsgálva arra az eredményre jutunk, hogy a községben, az általunk vizsgált időszakban két felekezet – a református és a római katolikus – majdnem hasonló arányban volt jelen, kis számú görögkatolikkal és izraelita hitűvel egyetemben, ám mindig enyhe református többséget mutattak ki az összeírások. Ennek számszerű formáját adja a függelék 2. táblázata. [21:88]

„Még az 1200-as években történt, hogy telepések érkeztek az akkor még vadban és halban roppant gazdag területre, kiirtották egy darabon az erdőt, s falut alapítottak azon a sárosoroszi határban található kis magaslaton, melyet a helybeliek Halomdombnak neveznek” – mesélte Sebi András (1931–2015), a Sárosoroszi Általános Iskola egykori igazgató.

Fényes Elek 1851-es leírásában: *„Oroszi (Sáros), magyar-tót falu, Bereghvmegyében... 174 r.kath., 388 református, 26 zsidó lakja. Katolikus anyaszentegyház.”* [12:71]

A helybeli lakosok visszaemlékezéséből megtudtam, hogy 1966-ban ásátásokat is végeztek ezen a területen, s épületmaradványokra, tűzhelyekre, cserépedényekre és egyéb használati eszközökre bukkantak. Ugyanez az állítás található a szovjet időben kiadott többkötetes, az SzSzK Sz városainak és falvainak történelmét feldolgozó kiadványban, melyben azt írták, hogy a falu területén ásátások során számos használati tárgyat találtak a kora bronzkorból (Kr.e. 11. évezred) [35:166], melyek azt bizonyítják, hogy a település már nagyon régen emberek által lakott hely volt. 1241-ben azonban a tatárok elpusztították a falut, az elmenekült lakosok pedig beljebb húzódtak a Borzsa folyó menti erdőbe, s ott, a község mai területén építették fel új otthonaikat. A középkori oklevelekben – *Vruzy* alakban – elsőként 1260-ban bukkan fel Sárosoroszi neve. A

település nevének utótagja arra utal, hogy a helység első lakói betelepült orosz jobbágyok voltak, a "sáros" előtag pedig a táj lapályos, vizes jellegével hozható összefüggésbe, s tény, hogy a Borzsa-gyakori kiöntései során – rendre elborította a határ kisebb-nagyobb részeit. [5:114] A település a XV. századig Ugocsa vármegyéhez tartozott, s csak ekkor került át Bereg kötelékébe. Legnagyobb részét az *Oroszi* család birtokolta, de az elmúlt évszázadokban a *Kántor*, a *Borzsovai*, a *Szántói*, a *Báthory*, a *Jakcsi*, a *Sárkány* és a *Morvay* famíliának is voltak itt földjei.

1566-ban a Tokaj alól visszavonuló tatárok úgy elpusztították a települést, hogy egy évvel a tragikus esemény után csak kilenc lakott házat lehetett találni a faluban. Azután újból benépesült a helység, majd felépült a Morvay-kastély, amelyben a helyiek kollektív emlékezete szerint 1703 kora nyarán, a dolhai csatát követően, két hétig lábadozott a sebesült *Károlyi* Sándor szatmári főispán, aki – akkor még labancként (később Rákóczi pártjára állt) – Dolhánál szétszórta, de meg nem semmisítette az *Esze* Tamás és *Kis* Albert vezetése alatt a nagyságos fejedelem fogadására induló, Verecke felé tartó kuruc sereget. Ezt a tényt azonban mindeztidáig nem tudtuk forrásokkal alátámasztani.

A település lakosai a reformációig római katolikusok voltak, de 1595-ben lakói protestánsokká váltak. [23:683-684] *Zágoni* és *Lehoczky* szerint is a reformátusok anyakönyve 1777-ben kezdődik. [34:260] A levéltári adatok azonban a református anyakönyvekből 1840-től, a római katolikusból 1870-től lelhetőek fel a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi részlegén. [26:279] Gótikus stílusú régebbi templomának építési korát nem tudni, azonban azt tudjuk, hogy eredetileg római katolikus templomnak épült, amely valószínűleg a reformáció évszázadába került a protestánsok tulajdonába. 1777. október 28-án Bereg vármegye gyűlése engedélyezte, hogy „*avultságából a lakosok által megújítasson, csakhogy kisebb ne terjeszkedjenek.*” [34:260] *Lehoczky* Tivadar adatai szerint 1777-ben, [23:683] *Dupka* György és *Botlik* József kutatásai szerint pedig 1779-ben újítottak fel. [6:114] Nagyobb harangjait a református egyház 1790-ben öntette, a kisebbiket pedig 1814-ben Alsó Draskóczi *Morvay* Pál úr és neje, csicseri asszonyság, Ormos Mária adakozásából készült. Új kőtornya építéséhez 1845-ben fogott az egyház. 1845-ben új kőtornya építéséhez fogtak. [34:260]

„*A helybelibeli r. k. lelkesység 1810-ben alakított, melyhez nem kis áldozattal és tevékenységgel járultak cserneki Dessewffy János és Markovics Ferenc. Az új templom 1839-ben emeltetett.*” [23:680]

Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros képviselői 1848 júniusában ugyancsak az említett kastélyban írták alá a Sárosorosziban lakó *Törzsi* István által megfogalmazott tízpontos petíciójukat. A helybeliek elmondása szerint *Törzsi* azután, tiszti rangot kapva, részt vett a szabadságharcban. De már a kastély sem áll, mert 1945 után lebontották, a másfél hektáros, gyönyörű park évszázados fáit pedig kivágták, s a 20×50 méteres virágház is megsemmisült.

Sáros-Oroszról az 1863-as évből két adattal is rendelkezünk, az egyik az úgynevezett adatok B.-R.-A.-P. kimutatás, illetve az 1862–63-as tanévben végzett teljes körű felekezeti iskolafelmérés adatai Bereg vármegyében. A két felmérés között különbségeket lehet fellelni, pedig a dátum szerint ugyanazon évben készültek. A B.-R.-A.-P. adatait azonban a községi jegyzékek alapján állították össze, [29] így valószínűleg ezzel magyarázható az adatok eltérése. A B.-R.-A.-P.-ban a következő adatokkal találkozunk a településről: a település Bereg megyében, a Tiszaháti járásban található. Az adatok alapján Sárosoroszi lélekszáma ekkor 471 fő. A faluban magyar és ruthén nyelvet beszélők éltek. A római katolikus egyház a Szatmári, a görög egyesült a Munkácsi, a görög nem egyesült pedig a Budai püspöki megyéhez tartozott. Az ágostai hitvallás egyházkerülete a Tiszai, a helvét hitvallású pedig a Tiszántúli volt. Sárosoroszi a munkácsi hadfogadó kerülthez tartozott. A település adóhivatala Beregszászban, a legközelebbi posta pedig Tisza Ujlakon volt. [9: 698-699] *Komlósi* Bálin szolgabíró 1863. június 15-i feljegyzései alapján a lakosok száma 410 fő, amelyből 237 fő protestáns vallású volt. [29]

A falu temetőjében emlékoszlop áll *Alsdrskóczi Mrovay* Pál országgyűlési képviselő emlékére, aki Sárosoroszi lakosa volt (1832. június 21-én született és 1879. november 18-án hunyt el), és felesége *Morvay* Pálné, születési neve: *Abonyi* Mária (1842. június 10-én született és 1928. október 31-én halt meg). Az ő gyermekük volt *Morvay* Sarolta, aki 1864. február 13-án született és 1872. augusztus 25-én hunyt el.

„A községnek 210 polgára vett részt az első világháborúban, s 15-en hősi halált haltak.”

1944 őszén a községből 84 férfit hurcoltak el a háromnaposnak ígért, ún. „málenyikij robotra”, s ebből ötvenen odahaltak. A II. világháborúban tizenketten estek el. [5:114]

A település nevezetes szülőttei közé tartozik Halász Gyula (1881-1947) híres földrajzíró és nyelvész, akinek egykori szülőháza helyén ma az általános iskola áll. Gyermekkori emlékeit az 1937-ben megjelent „Falusi emlék” c. naplójában írta. Emléktáblát 2008. május 25-én állított az Oroszi Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség alapszervezete és az iskola tantestülete.

1992. október 4-én az egyházközség emléktáblát helyezett el a templom falára, a falu szülőtte *Pógyor* István, a Magyarországi Keresztyén Ifjúsági Mozgalom titkára emlékére. Munkásságához tartozik, hogy szorgalmazta a népfőiskolák létesítését, illetve a II. világháború alatt megszervezte a menekültügyi és mentő-segédtszolgálatot. 1953. november 7-én hunyt el Rákosi egyik börtönében. A falu nevezetes szülőtte volt még *Lukács* Sarolta, aki a Magyar Vöröskereszt elnökeként tevékenykedett az 1900-as évek elején, továbbá Katona Tamás történész, aki 1932-ben született, és 2013-ban hunyt el. 1972. április 13-án itt látta meg a napvilágot *Trill* Zsolt Jászai Mari-díjas színművész, s ugyancsak Sárosoroszi szülőtte *Gál* Natália, a Beregszászi Illyés Gyula Nemzeti Színház színésznője.

Jelenleg a község lakosainak korosztály szerinti megoszlása és lélekszáma a következő: 0-17 év között 161 fő, 18-39 év között 262 fő, 40-59 év között 250 fő, 60 -éves 169 fő; összesen 842 a település lélekszáma. [46]

2.2. A társadalomkutatás: a kérdőíves módszer

A társadalomkutatás módszertana arra irányul, hogy segítse a társadalomkutatókat abban, hogy minél alaposabban feltárhassák, megismerhessék a valóságot. Olyan eszközöket ismertet, amelyek információgyűjtés, adatgyűjtés segítségével próbálják feltárni a társadalom jelenségeit, az emberek viselkedésének törvényszerűségeit. A legkézenfekvőbb módszer a tapasztalat, a megfigyelés lehet, amely azonban számos előnye mellett sok veszélyt is magában hordoz. A társadalomkutatás során emberi viselkedések, magatartások tömegeit kell megvizsgálni, elemezni ahhoz, hogy értékelhető összefüggésekhez jussunk.

A társadalomtudományi kutatásnak alapvetően három típusa van. A kutatás egyes típusai természetesen nem függetlenek egymástól. Van, amikor egy komplex kutatás mind a három típust magában foglalja.

2.2.1. A kutatás típusai a következők:

Felderítő kutatások: kutatásunk célja lehet egyszerűen csak feltáró jellegű kutatás, amikor még nem tudjuk biztosan, hogyan, milyen módon lehetne mélyebben kutatatni egy bizonyos dolgot, vagy egyáltalán érdemes-e időt és pénzt fordítani egy bizonyos kutatásra.

A felderítő kutatások valamilyen új jelenség megismerésére irányulnak. Itt a cél nem feltétlenül a jelenség teljes és alapos dokumentálása, hanem annak a megállapítása, hogy szükség van-e később egy alaposabb kutatásra. Emellett a felderítő kutatásokban lehet kipróbálni olyan módszereket, amelyeket később alkalmazni szeretnénk, de még nem ismerjük a hatékonyságukat. Ennek többek közt a költségvetés szempontjából van fontos szerepe. A felderítő kutatások tehát nem adják meg a pontos választ a kutatási problémára, pusztán segítenek annak eldöntésében, hogy milyen eszközöket, technikákat alkalmazzunk a jelenség további vizsgálata során.

Leíró kutatások: van olyan kutatás is, amelynek célja pusztán a megfigyelt dolgok leírása, pontos bemutatása. Csak arra a kérdésre próbálunk válaszolni, hogy az a bizonyos dolog milyen, de még nem kérdezzük meg, miért ilyen.

A leíró kutatások a jelenség pontos leírására törekednek, annak a lehető legtöbb aspektusából. Ennek az egyik legaprólékosabb példája a Magyarországon tízévente végzett népszámlálás, de ilyen leíró kutatás lehet egy adott terület munkanélküli populációjának vizsgálata, vagy a fiatalok politikai preferenciáinak feltérképezése is.

Magyarázó kutatások: A társadalomkutatás módszertanának további nagyon fontos eleme

az összehasonlítás. A társadalomban elfoglalt helyzet, az eltérő életmód és sok minden más jelenség feltárásához összehasonlításokon keresztül jutunk. Az így tapasztalt eltérések, - pl. az egyik társadalmi csoportban nagyobb a továbbtanulók aránya, mint a másokban, - vetik fel a következő fontos kérdést: melyek-e különbségek okai? Ez a magyarázó jellegű kutatás, ok-okozati összefüggések keresésére is lehetőséget biztosít és általános következtetések levonását teszi lehetővé.

A magyarázó kutatások célja az adott jelenség megmagyarázása, vagyis az, hogy miért nagy a munkanélküliség az adott területen, vagy miért éppen egyik vagy másik politikai irányzat a kedvelt a fiatalok körében. A leíró és magyarázó kutatási célok gyakran egyazon kutatásban megtalálhatóak.[7:56-69]

2.3. A téma feltáráshoz használt kérdőív bemutatása

A kérdőíves vizsgálat a leggyakoribb primer kutatási, információszerezési technika. A kérdőíves vizsgálatok alkalmasak leíró, magyarázó és felderítő célokra. Leginkább olyan kutatásokban használják, amelyekben az egyes ember az elemzési egység.

A kérdőíves adatfelvétel nem kezdődhet a kérdőív összeállítása, a kérdőív kérdéseinek megfogalmazása előtt. A kérdőíves kutatás azonban nem a kérdőív kérdéseinek megszövegezésével, hanem a kutatás céljának megfogalmazásával indul. [18:24] Valószínűleg a kérdőíves vizsgálat az elérhető legjobb módszer azok számára, akik a közvetlen megfigyeléshez túlságosan nagy méretű alapsokaság leírásához akarnak eredeti adatokat gyűjteni. A kérdőíves vizsgálatok nagyszerűen megfelelnek a nagyobb alaposág attitűdjeinek vagy orientációinak mérésére is. [8:274]

A Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesületet 2011-ben kárpátaljai magyar értelmiségiek egy csoportja alapította (hivatalos ukrainai bejegyzése 2012. január 10.), s célja, a Lakiteleki Népfőiskola Alapítvány céljaival összhangban a közösségépítés és az ismeretek minél szélesebb körű terjesztése az összmagyarság, ezen belül a kárpátaljai magyarság körében a nemzeti identitás megőrzése érdekében. Kutatásom leíró jellegű, melynek során a már említett egyesület által összeállított kérdőívet használtam fel. A kérdőív nyitott kérdésekből áll, melynek az előnyei, hátrányait fentebb már ismertettem. A kérdőív a következő kérdéseket tartalmazza:

1. Milyen saját településére vonatkozó helyi hagyományos ünnepi alkalmakat ismer? (jeles napok a család életében: keresztelő, esküvő, lakodalmi, temetkezési szokások; jeles napok a közösség életében: évszakokhoz kötődő népszokások, egyházi események, búcsú, évfordulókhoz kötődő szokások).

2. Nevezzen meg olyan helybelieket, akik a közösség számára fontos tudással rendelkeznek! (helyi író, helytörténész, nótafa, vőfély, mesemondó, énekes, stb. (név+tevékenység))

3. Nevezzen meg olyan kézművest, mesterembert, gazdálkodót, aki a helyi hagyományt őrző munkát végez! (név+tevékenység)
4. Tud-e valamilyen helyi közösségre jellemző ételről, italról? Ki ismeri az elkészítés módját?
5. Nevezzen meg épületet, köztéri alkotást, szobrot, keresztet, kegyhelyet, műemléket, lakóházat, gazdasági épületet, intézményt, amik az Ön véleménye szerint a helyi építészeti örökség része!
6. Ismer-e olyan szavakat, kifejezéseket, mondásokat, amiket az Ön véleménye szerint csak a település lakossága használ?
7. Tud-e valamilyen helyben termesztett vagy itt található mezőgazdasági különlegességről, növény vagy állatfajtáról?
8. Nevezzen meg, olyan helybélit, akinek kedvenc hobbija mások számára is érdekes lehet (fest, farag, bőrt, fémet vagy csontot munkál, makettet, modell, gyermekjátékot készít, felújít régi gépeket, sző, fon, hímez, fotós, filmes), vagy valamit gyűjt (bélyeget, régiséget, receptet, babát, képet, kaktuszt...)?
9. Milyen ismerős természeti értéket ismer településén? Tudja-e az elnevezésének eredetét, legendáját?
10. Tud-e egyéb olyan értéket, ami a kérdőívben nem szerepel?

2.4. Az eredmények értékelése

A kutatásnak a kérdőívezés fázisa 2018. január-március közötti időszakban zajlott, ez időszak alatt összesen 30 kérdőívet készítettem el, amelyek különböző információkat tartalmaztak. A kérdőívek kitöltését két korcsoporttal végeztem el fele-fele arányban: a fiatalok (16-25 év) és felnőtt korúak (25+) csoportjával. A személyek kiválasztása véletlenszerűen történt, de előfordult olyan is, az emberek saját maguk jelentkeztek a kérdőívek kitöltésére (ez leginkább az idősebb korúak körében volt jellemző).

A fiatalok adatközlők névsora a következő: *Bábel Ildikó, Lenyó Daniella, Papp István, Pál Kitti, Varju Norbi, Csehil Kitti, Brekóvcki Evelin, Pisták Evelin, Birtók Dávid, Juhász Dániel, Lenyó Orsolya, Király Alekszandra, Molnár Julianna, Lenyó István, Geletei Ágota.*

A felnőtt korú adatközlők névsora a következő: *Papp Marianna, Brekovszki Magda, Kovács Erzsébet, Tóth Rozália, Sebi Margó, Bábel Gábor, Papp Anita, Cséke Pál, Tóth Iлона, Gyurkó Katalin, München Éva, Birtók Gabriella, Pál Erzsébet, Buldi Szvetlana, Bundovics Irénke.*

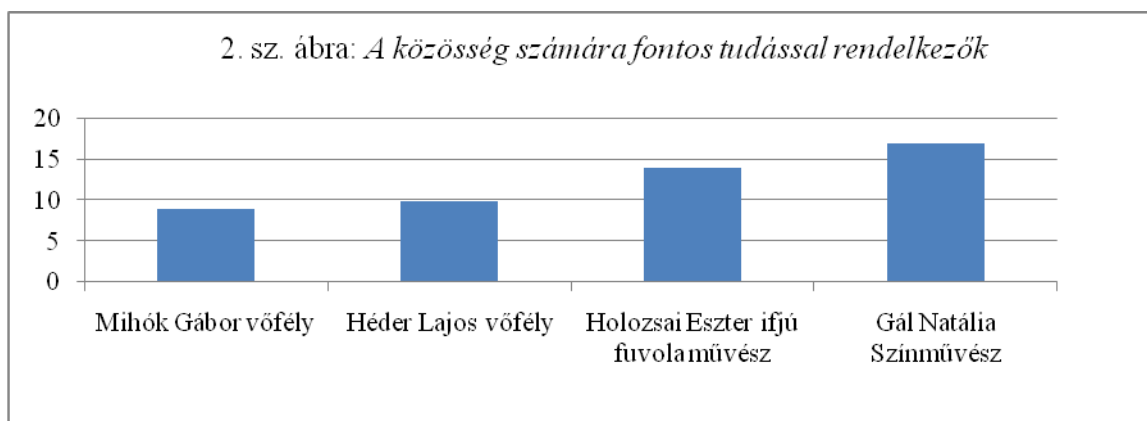
A külön interjút készítettem a kérdőívben megjelölt kézművesekkel, mesteremberekkel, tehát azokkal, akik valamilyen hagyományőrző munkát, tevékenységet végeznek.

A kérdőívek készítése során az adatközlők segítőkészek, nyitottak voltak, sok információt tudhattam meg tőlük, amelyek nagyon változatosak voltak.

A válaszok közt szerepeltek jeles napok a község életében: farsangi mulatság (22), a húshagyó keddi kongózás (15), húsvét (23), májusfa állítás (12), Anna-napi búcsú és a hozzá köthető Anna-bál (10), Márton-napi vigadalom (14), szüreti bál (8), névnapi muzsákolás (12), karácsony (24). A következő diagram a kapott eredmények statisztikai eredményeit foglalja össze:

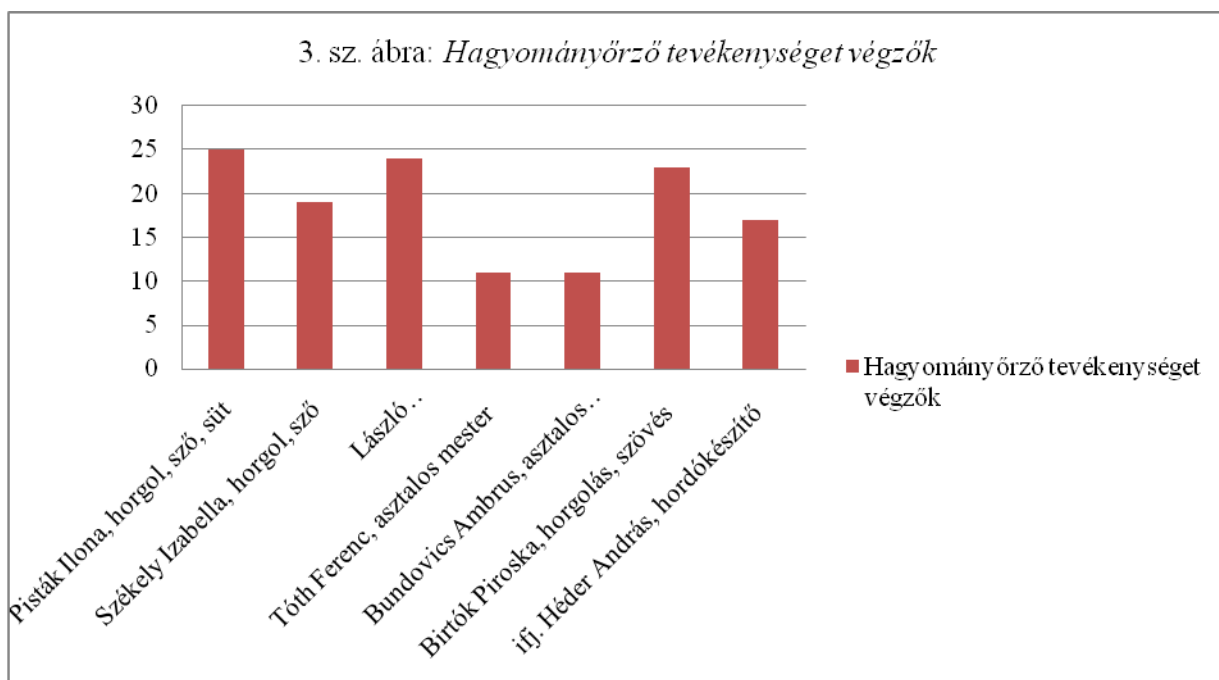

A kérdőívekben számos adat szerepelt a közösség számára fontos tudással rendelkezőkről is. Többféle választ kaptam, melyek a következők voltak: *Mihók Gábor* vőfély (9), *Héder Lajos* vőfély (10), *Trill Zsolt* színművész (21), *Holozsai Eszter* ifjú fuvola művész (14), *Gál Natália* színművész (17). Ezt az adatsort a következő ábra foglalja össze:

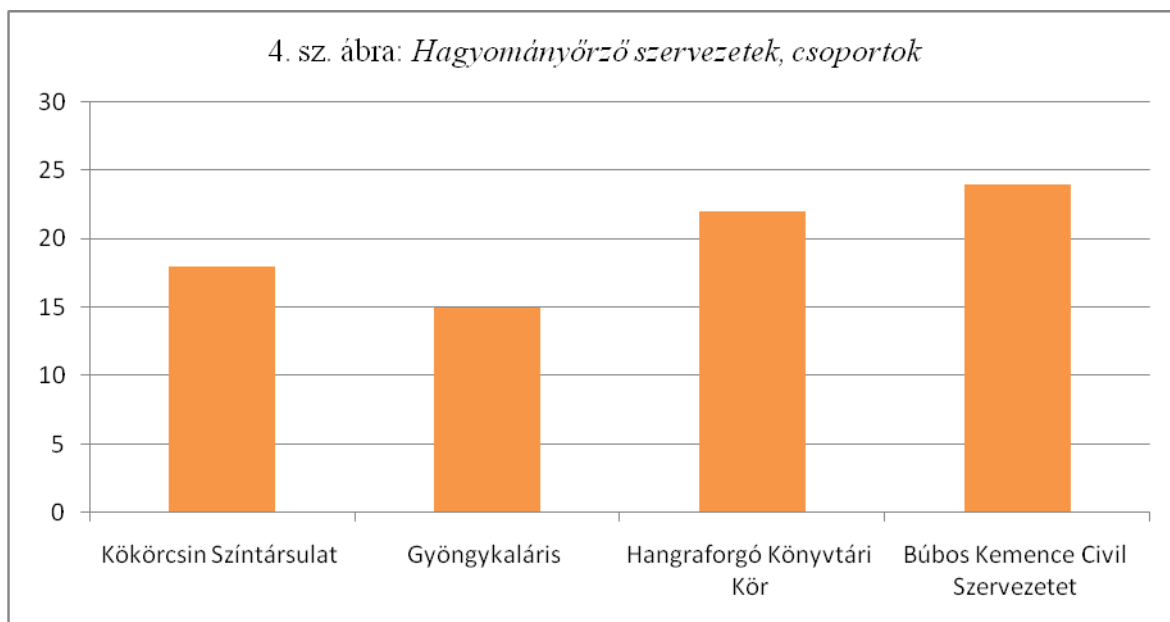

A kérdőívek feldolgozása során a legtöbb válasz a harmadik kérdésre érkezett, melyre olyan kézművest, mesterembert, gazdálkodót kellett megnevezni, aki hagyományt őrző munkát végez. A válaszok a következők voltak: *Pisták Ilona* szőttes készítő, horgol, hímez és süteményeket készít (25), *Székely Izabella* horgolt kézimunkák készítője és szőttes készítő (19),

László Árpád borász, hordókészítő (24), *Tóth Ferenc* asztalos mester (11), *Bundovics Ambrus* asztalos mester (11), *Birtók Piroska* horgolás, szövés (23), ifj. *Héder András* hordókészítő (17).

Szintén ebbe a kérdéskörben az adatközlők több szervezetet is megneveztek, amelyek hagyományörző tevékenységet folytat: Kökörös Szintársulat (18), Gyöngykaláris (15), Hangraforgó Könyvtári Kör (22), Búbos Kemence Civil Szervezetet (24). A fent felsorol információkat a további illusztráció foglalja össze:

A településre jellemző ételek közt szerepelt a *kaszáslé*, melynek elkészítője *Gyurkó Magdolna*, a *savanyó* és a *karamankó*, amelyeket *Tóth Rozália* receptje által készítenek, a *nyögő*,

amelynek *Szóka* Etelka az elkészítője, a kukorica darával elkészített töltött káposzta és a régi, parasztos táskás leves tészta kacsokkal, *Brekovszki* Magdolna elkészítési módja szerint, illetve a szilvalekvár *Székelly* Izabella hagyományos receptje által.

Az ötödik kérdésre is több válasz született, amelyre köztéri alkotást, keresztet, kegyhelyet, műemléket, lakóházat, gazdasági épületet, intézményt kellett megnevezni, amely a helyi építészeti örökség része. A legtöbbször a sztálinizmus áldozatainak emlékműve szerepelt, amelyet 26 adatközlő is megnevezett. Visszajelzések közt szerepelt római katolikus és református templom (23), a Mária szobor (19), a falu hátáránál lévő kereszt (15), első és második világháborús kopjafa (15).

Az adatközlők közül a legtöbben kiemelték, hogy a településre nagyon jellemző a becenevek, gúnynevek használata, mint például: Lötyi, Betyár, Piktör, Gyufa, Fatökű, Malac, Kiskatona, Üveg, Langyi, Ilubilu, Bugris, Mókuska, Gomez, Arafat, Spilka, Boxi, Pasku, Okoska, stb.

A kérdőívekben néhányan említést tettek a településhez köthető legendákról: Malomgödre, Kelemen hegy legendája.

Összegzésképp elmondhatjuk, hogy a település lakosai ismerik, és tudják a községben lévők hagyományokat, szokásokat, és azok művelőit.

III. FEJEZET

ÉRTÉKEK SÁROSOROSZIBAN

3.1. Hagymányos ünnepi alkalmak

A közösség életének kiemelkedő hagyománya, egyik különleges szokása a *húshagyó keddi kongózás*. A már említett húshagyó kedden a fiatal fiúk elmentek azoknak a huszonéves lányoknak a házához, akik még pártában voltak, és nem volt komoly udvarlójuk. Ablakuk alatt ezt kiabálták: „*Húshagyó, húshagyó, a lányokat itt hagyó!*” Azok a lányok, akiket már többször is kicsúfoltak így a legények, sokszor elbújtak előlük a padlásra, s nyakon öntötték őket egy vödör vízzel, hozzátéve: „*Emelj, duskót, szakadj meg, te sem házasodtál meg!*” [10:177]

Sárosorosziban ma is jelenlévő, élő hagyomány a *muzsákolás*, mely nem más, mint egy énekes köszöntő, amellyel a barátok, családtagok tisztelik meg a névnapját ünneplőt. A késő őszi, illetve téli időszakban, a bor forrtával, a barátok, rokonok összegyűltek, vagy ahogy Sárosorosziban mondják, "összehajoltak", és együttesen elindultak felköszönteni az Erzsébeteket, Katalinokat, Andrásokat, Istvánokat, majd az új esztendőben a kikeletkor a Sándorokat, Józsefeket. Persze nemcsak őket. A legfontosabb mozzanata az egésznek az, hogy szükségeltetik hozzá egy "vezető", aki mondja-éneklí a rigmusokat, a többiek pedig "tódítják" hozzá a további verssorokat. Mindez rendszerint az ünnepelt házának küszöbén, pitvarában zajlik, aztán a megtisztelt személy behívja a "sereget" egy pohárka borra, egy szelet süteményre. Tudnivaló ugyanis, hogy nem valamiféle fényes ünnepség, dáridózás a muzsákolás. Ellenkezőleg: szolid, mértéktartó megemlékezés az illető névnapjáról. A lényege az együttlét, a jókívánságok tolmácsolása, a szeretet, a béke. De hogy mennyire sajátos népszokásról van szó, azt bizonyítja, hogy 2000-ben az anyaországban is felfigyeltek az oroszok tradíciójára: meghívást kaptak a Régiók találkozójára a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától. A főváros Szentháromság terén, a várban egy háromperces műsor keretében adtak ízelítőt a muzsákolásból, mely így szól:

*„Eljöttek a muzsák, ne vedd tiszteletére,
éjjel is, nappal is kedvére.
Kedvére mulasson, alig várja, köszöntse,
öntse az Úr Isten, betöltse.
Töltse bé szívedet mennyei áldásokkal,
sokkal koronázzon, sok jókkal.
Jókkal koronázzon, jókat láss mindenképpen,
épen jus, egeknek egébe.
Egekne egébe' lelked Istent dicsérje,
érvén múzsák versünk végére.*

(Innen közösen éneklük)

*No, im sereg, im jó estét köszöntésedre,
mi mindnyájan megérkeztünk tiszteletedre.
Nahát, örülj, könnyed töröld, mosd le szemedről,
keserűség, szomorúság szálljon szívedről,
mivel neved napjára, szíved vágyórájára,
egészségben, békességben virradj holnapra.
Akár tél van, akár nyár,
kantus a bundába' jár.
Kantus alatt réz a pendely,
csak az a nagy kár.” [42]*

A sárosorosziak büszkék lehetnek erre a tradícióra, mely 2014-ben a magyar szellemi-kulturális örökség, a hungaricumok soraiba került. [30:12]

3.2. Helyi hagyományörző munkát, tevékenységet végzők

Pisták Ilona több kreatív kézműves tevékenységgel foglalkozó személyiség, aki már számos dologgal foglalkozott életében. Ilyen például: a rajzolás, készített képeket, szemléltetőket, illusztrációkat az óvoda számára, kézimunkázik, szövessel, hímzéssel, horgolással foglalkozik, s újabban tortákat, süteményeket készít. „*Én nagyon szerettem, mindig lekötött engem, szinte kikapcsolódtam, ha ilyeneket csináltam.*” A kézimunkázást már gyermekkorában elkezdte, „*édesanyámtól lestem el,*” 30-40 évvel ezelőtt az édesanyjától látta azt is, hogyan zajlik a szövés, így először a szövészetet sajátította el, mellyel a mai napig foglalkozik. A szövés mellett a horgolás is az egyik kedvelt tevékenysége. „*Horgolom, az angyalkákat, csengőt, a kis cukorkás tálakat.*” [45]

Juhász László még fiatalemberként kezdett el a vőfélykedéssel foglalkozni. „*Egy vőfély lediktálta nekem a verseket, s az évek során ez a dolog csak fejlődött nálam. Ezzel együtt változtak a követelmények, a szokások is. Azelőtt például nem voltak játékok, csak különböző versek a kikéréshez, búcsúztatáshoz. Fokozatosan új dolgokat kellett becsempészni a szakmába. Ezért néhány évvel ezelőtt abba is hagytam. Viszont a fiam, ifj. Juhász László már kezdettől látta, hogy mit hogy kell egy vőfélynak csinálnia a lakodalomban, s ma már ő is ezzel foglalkozik.*” Sokáig foglalkozott seprűkötéssel is, melyhez szükséges cirkot saját maga termesztett meg, dolgozta fel. [11:178]

Bundovics Ambrus 17-18 éves kora óta foglalkozik fafaragással és asztalosmesterséggel. Elmondása szerint kezdetben egy asztalosműhelyben dolgozott, a faragás rejtelmait később sajátította el. Kiemelkedő munkája a Sárosoroszi római katolikus templomkertben található kopjafa,

és a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház (Illyés Gyula Színház) darabjainak több kelléket is ő készíttette. [37]

László Árpád salánki születésű, sárosoroszi lakos szintén egy sokoldalú személyiség, aki hordókészítéssel és borászattal egyaránt foglalkozik. Visszaemlékezései szerint dédnagyapja kezdte ezt a szakmát, aki 1888-ban született. *„Már 1910-ben tudott csinálni hordót, de nemcsak hordót csinált, ő tudott másokat is csinálni, ilyen bodrogos szekrényeket, ajtókat, régen meg még voltak ezek a fakerekes ülős szekerek, bármit meg mestert az öreg, többek közt hordót is, ő már elkezdte csinálni a hordót a családba.”* Árpád édesapjától tanulta meg a már említett mesterségeket, *„ebbe nőttünk fel, ott lábatlankodtunk neki, mikor még kicsik voltunk. Ebbe nőttünk, és ránk ragadt.”* Először más szakmában kezdte pályafutását, a katonaság után Magyarországon dogozott a hídépítőknél. Ekkor építész mérnöknek tanult, viszont azt nem végezte el. Aktívan 2000-től készít hordó mesterségre kiterjedő edényeket, melyek lehetnek: hordó, liu, kád, káposztás hordó, lehet egy vedér, virág dézsa. A munkájának 95 %-a tölgyfából készül, a fennmaradó 5 % eperfa és akác. Különböző méretű hordókat készít. A legkisebb jelenleg az 5 decis, és ettől felfele: 5 decis, literes, 1,2 literes, 1,5 literes, 2, 3, 5 literes akár több ezer literig is. Érdekes történet fűződik az 5 decis hordó „születéséről”. A 70-es években Salánkon volt egy hordógyár, ahol nagyon sok ember dolgozott, és az édesapja még a 70-es évek elején, *„még két társával csinálták ezeket az 5 literes hordókat, hova-hova vitték szuvenyirnek, ezt a gyárigazgató tudta, és valahogy egy beszélgetés alkalmával szó került róla. Apu mondja, ők megisznak ketten egy hordó pálinkát, főzött pálinkát, és fognak menni a zminára dolgozni, és nem fognak berúgni. Na már most, ahogy a gyárigazgató, Dudás Laci bácsi, eztet tudta, hogy csinálják az 5 literes hordót. Na de hát, na most két ember, aki megiszik 5 liter főzött pálinkát, olyan nincs, hogy nem rugik be, és még fog tudni menni a gépekre dolgozni, olyan nincsen, ezt ő tudta. De viszont ezek meg elmentek haza, így már munkák után mindig, és csináltak, egy nagyon pici hordót, ami 5 decisre sikeredett, fél literesre. Ezt megcsinálták, ugyanúgy csináltak rá kis csapat, régen vót nekik ez a szpecovka, munkaruha, betették a belső zsebébe, meg vittek magukkal két poharat. Elmentek hozzá az irodára, és akkor mondták neki:*

- *Na igazgató elvtárs megjötteünk a fogadásra, hogy megisszuk a hordó pálinkát, és nem rugunk be.*

- *Na hát hadd láss, hol a hordó.*

Ezek benyúltak a belső zsebbe, kivették a pici kis hordót, két fele elosztottak rajta, elöntötték, széjjelöntötték, megitták, na de annyitól még nem rúgnak be, annyitól még éppenséggel két erős fizikumú ember az még a munkáját el tudja végezni. Úgyhogy így nyerték meg a fogadást.”

Nagyon híres az úgynevezett *csali hordója*. Külsőleg semmivel se különb, semmi megkülönböztető más jele nincsen, mint egy hagyományos kis hordónak, viszont mégis többet tud.

Középen el van választva, egy beöntő nyílása van a hordónak. Egy beöntő nyílás, egy lyuk van rajta, egy csap, de kétfajta italt lehet belőle eresztetni, csapolni. Fehérbort vagy vörös bort, pálinkát vagy vizet. Erről úgy járja a legenda, hogy Rózsa Sándor az ő korában, egy ilyen hordó segítségével rúgatta be a perzekutorokat, pandúrokat és úgy tudott tőlük megmenekülni. A pandúroknak engedte a pálinkát, magának meg a vizet, szintelen mind a kettő, egyik a másik poharába nem szaglászott, hogy ki mit iszik. Az egyik fél berúgott, a másik fél józan maradt, és csak elmenekült tőlük. Ezért is csali hordó a neve. A világ számos pontjára kerültek el hordók kezei közül: Németország, Franciaország, Amerikába, Ausztria, Magyarország nagyon sok, Angliába, Oroszország, Olaszország, Ausztrália, Afrikába is, de még Kubába is, illetve a MTV *Gasztroangyal* című műsorának a közelmúltban Kárpátalján forgatott részében is látható volt. Több tanítványa is volt az évek során, de elmondása szerint kevesen maradtak meg e mesterség mellett. [42]

László Árpád tanítványa volt, if. Héder András, aki kitartott e mesterség mellett, és a mai napig ezzel foglalkozik. András 8 éve foglalkozik hordókészítéssel. Kezdetben csak a hordókba való csapokat készítette, 2-3 évig. Ma már káposztáshordókat, vágódeszkákat, gyúrótáblákat, vödröket készít, viszont a közeljövőben meg szeretné tanulni a boroshordó készítését is. [39]

Birtók Piroska szintén a község egyik népi hagyományos mesterségével foglalkozik, szövészettel és horgolással. A szövést édesanyjától tanulta meg, aztán már egyedül foglalkozott vele. „*Én már 17 évesen mentem férjhez, de már akkor az összes stafiromot én egyedül, magamnak szőttem meg. Megmutatták, édesanyám is, és én egyedül csináltam nagymamám esztovátáján, és nagyon szépek lettek.*” Kezdetben a kolhozban dolgozott, ahol szintén szöttes kelmeiket készítettek. Később egy helyi asztalos, Pisták András saját esztovátát készített a számára, így már otthon is tudott dolgozni, akár eladásra is. Leginkább a parasztsík mintát használja, „*ami azt jelenti, hogy nem szedem bele ezt a mintát, hanem csak bele dobom a piros csíkot, vagy kéket,*” ezek mellett azonban más növényi motívumú textiliákat is készít. Szeretné, ha az unokák is elsajátítanák ezt a szép tradíciót. [36]

3.3. Hagományőrző szervezetek Sárosorosziban

Sárosorosziban több olyan csoport, szervezet is van, amely a népi hagyományok, szokások megőrkítésével és továbbadásával foglalkozik.

A sárosoroszi kultúrház vezetője, Mihók Erika a lehető legszélesebb körben és legszívesebben igyekszik munkáját végezni, élénkíteni, ápolni a falu kulturális életét. Ezen irányú tevékenységébe a néptánc, a folklór és a népszínház, sőt, a néprajzi gyűjtés is beletartozik. Tizenöt évvel ezelőtt kezdett el folklórral foglalkozni. Akkor érezte úgy, hogy fontos a néphagyományok felelevenítése. Nekifogott, s elindultam a falu idős embereihez, hogy összegyűjtsem, amire még emlékeznek. Lejegyezte például a szüreti mulatságok menetét, s már ez

alapján történik a községben ez az esemény. *„Különbözik más falvakétól, hiszen mi nem kosarat árverezünk, hanem harangot.”* Mihók Erika vezeti a helyi népszínházat is. A kiscsoport a *Gyöngykaláris* nevet viseli, a nagyoké pedig a *Kököröcsin Színtársulat*. Ezzel népművészeti címet is szereztek, amelyet minden harmadik évben sikeresen meg is védenek. A különböző csoportjaiban 7 éves a legfiatalabb, 26 a legidősebb tag. Elmondása szerint *„az idősebbekkel ugyan már nehezebb foglalkozni, próbálni, mert tanulnak, dolgoznak, a kicsik viszont minden nap szívesen jönnek. Ősztönözni kell a gyerekeket, mert másként nem megy, nem foglalkoznak hagyományainkkal. Szerencsésnek érzem magam, amiért a helyi gyerekek akarnak is foglalkozni ezekkel a dolgokkal. Sokuknak már a szülei is jártak hozzám.”*

Mihók Erika foglalkozik már több mint 10 éve a falu betlehemes csoportjával is, amellyel már több alkalommal léptek fel különböző találkozók, rendezvényeken is. Játékukat igyekeznek eredeti formájában megjeleníteni, hiszen ezt örökölték őseiktől. Emellett folyamatban van a sárosoroszi csillagforgató szövegének összegyűjtése is. Miután a 2001. évi árvizet követően romba dőlt a Sárosoroszi klub, *„azt hittem meghal a helyi emberek igénye a kultúra iránt. A színjátszó körbe járó gyerekek sirva kérdezték tőlem, hogy mi lesz a csapat sorsa. Számos álmatlan éjszakán forgolódtam ágyamban a megoldáson gondolkodva, s végül úgy döntöttem, semmi sem tántoríthat el a munkám folytatástól. Tudatosult bennem, hogy küldetésem van.”* Az óvodában kaptak egy irodahelyiséget és egy nagyobb termet. Azóta is ott tartják a próbákat. Télen a fűtés hiánya miatt sajnos hideg van, de ez nem akadályozza meg a fiatalokat abban, hogy játsszanak, táncoljanak, énekeljenek. [43]

A *Hangraforgó Könyvtári Kör* hét éve működik a sárosoroszi községi könyvtár keretén belül, melynek vezetője Gáti Georgina. *„Mi célból hoztam létre az együttest? Magamból kiindulva. Iskolás éveimben nagyon kedves irodalomtanárnőmtől, aki a tanórán kívül szakköri foglalkozásokon a kárpátaljai magyar nyelv és irodalom szeretetét oltotta belénk, olyan megzenésített verseket tanultam, melyeket egy itteni magyarnak kötelessége tudni. Az eltelt évek alatt nem halványult ezeknek a verseknek a szeretete bennem, sőt erősödött. A könyvtár vezetőjeként láttam, hogy a mai felnővekvő nemzedék nem ismeri ezeket a gyöngyszemeket. Úgy gondoltam, hogy ha 5 gyerek fogja szívesen dalolni az énekelt verseket, akkor önekik szeretném átadni ezeket a kincseket. Semmiképp sem akartam kötelezővé tenni a foglalkozásokon való részvételt. Tudni kell, hogy községünknek általános iskolája van, melyben 70 gyerek tanul. Kezdetől fogva az együttesbe folyamatosan 20-25 gyerek jár. A legkisebb 7 éves, a legnagyobb 17. Persze, vannak, akik úgymond kiöregednek az együttesből, tanulmányaik nem engedik meg, hogy látogassák a próbáinkat, de folyamatosan kapcsolatba vagyok velük. Tanácsokat, ötleteket kérnek, de, ha van rá idejük szíves örömezt eljönnek egy-egy fellépés erejéig. Az egyik vers, amit minden gyermekkel megtanítok, az Horváth Sándor kárpátaljai író verse: Mert a haza nem eladó... Tapasztalatból tudom azt, hogy*

milyen vonzó ereje van annak, ha hangszeres kísérettel énekelünk, ezért megtanultam gitározni. Azok a gyerekek pedig, akik a zeneiskola mellett az együttesbe is járnak, szívesen játszanak a tanult hangszerükön műsoraink alkalmával.” Több nemzeti ünnepet megszerveztek már, illetve léptek fel: az 1848-49-es Forradalom és Szabadságharc napját, a Magyar kultúra napját, a Költészet napját, az Aradi vértanúk napját, az 1956-os Őszirozsás Forradalom, a Sztálinizmus, és a II. Világháború áldozatainak emlékünnepét. A község szervezeteivel (KMKSZ Helyi Alapszervezete, Együtt Sárosorosziért Civil Szervezet, Búbos Kemence Civil Szervezet, Római katolikus és Református Egyház) és intézményeivel sikerült nagyon jó kapcsolatot kiépíteniük, ily módon számítanak a könyvtári körre, hiszen rendszeres résztvevői ezeknek a rendezvényeknek. A nyolc év alatt a harmadik generáció ismerkedik meg a kárpátaljai énekelt versekkel. *„Hiszem azt, hogy nem múlnak el nyomtalanul ezek az évek gyermekeink életéből, mert, mint szokták is mondani, nagyon szívesen emlékeznek a könyvtárban eltöltött időkre. Gyakorta dúdolgatják dalainkat, vagy tanulmányaik alkalmával örömmel mondják, hogy ők bizony ismernek kárpátaljai, anyaországi, vagy a többi elszakított országrészből megzenésített verseket, és büszkén mondják, hogy a könyvtárban tanulták.”* Tavaly pedig egy újabb ötlet született, hogy bővíteni fogják a repertoárjukat. *„Nemcsak irodalmi téren van mit továbbadnunk örökségül, hanem hagyományaink terén is. Az együttesbe járó gyerekeknek jelenleg több mint a fele 10 év alatti, ezért ők még szívesebben játszanak, mint a 10 év felettek. Nagy örömmel fogadták az ötletet, hogy népi gyerekjátékokat is adjuk elő rendezvényeinken. Folyamatosan tanulunk vidékünkre jellemző játékokat, vagy olyanokat, melyeket az én gyerekkoromban én is játszottam, vagy nagyszüleink még játszottak. A gyerekjátékok mellett népdalokat is tanulunk, természetesen itt is előtérbe helyezve Kárpátalja és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye népi, kulturális kincseit. Ez a másik nagy örökség, melyet tovább kell adnunk ahhoz, hogy gyermekeink ismerjék meg gyökereiket, hagyományainkat.”* [38]

Hagyományaink ápolása és továbbadása fontos feladat. Az utóbbi időben ez a tevékenység jelentősen felértékelődött, hiszen ez által tudjuk értékeinket, kultúránkat kézzel fogható közelségbe hozni. Vidékünkön egyre gyakoribbak a fesztiválok és egyéb rendezvények, melyek kulturális örökségünk népszerűsítésére helyezik a fő hangsúlyt. Erre alapozva kezdte meg működését Sárosorosziban is egy civil szervezet.

Az említett egyesület nem szokványos névvel tevékenykedik. A Búbos Kemence Civil Szervezetet mintegy nyolc ezelőtt jegyezték be, azonban működésének kezdete 12 évvel ezelőttre tehető. Az egyesület életéről és munkájáról annak elnöke, Hiába András beszélt. Mint elmondta, a szervezet célja a hagyományőrzés, a kultúra terjesztése főként a fiatalság körében. Emellett a település szociális és kulturális programjaiban is közreműködnek.

A Búbos Kemence alapításának gondolata már pár évvel ezelőtt megfogalmazódott az alapítókban, akik között ott volt Hiába András, a szervezet jelenlegi elnöke, valamint *Hiába*

Okszána, Pál Erzsébet, Babel Mária, Sebi Margó és Holozsi Trill Éva helyi lakosok, akik jelenleg is önkéntesként segítik az egyesület munkáját. Az idő során gyarapodtak a programok, valamint több együttműködés is kialakulóban volt, ami megkívánta a hivatalos bejegyzést.

Ez esetben a névválasztás is érdekes. A szervezet vezetője, András elmondta: *„A néven sokat gondolkodtunk. Először az Anna kemence ötlött fel bennünk, mivel Sárosorosziban az Annanap kiemelkedő ünnep, mely alkalommal búcsút is szerveznek. Azonban ez a nap az új kenyér ünnepe is, ami a kemencéhez kapcsolódik. A kemence pedig lehet búbos. Végül így lettünk Búbos Kemence Civil Szervezet.”* Ennek apropóján az egyesület rendelkezik is egy búbos kemencével, mely mozdítható, így akár a programok alkalmával is igénybe vehető.

A Búbos Kemence legutóbbi programja egy erdélyi kirándulás megszervezése volt, ahol néhány testvértelepülés és azok szervezetei vettek részt. Ez kiváló alkalom volt a kapcsolatépítésre és az esetleges együttműködések megbeszélésére.

Már szinte hagyománnyá vált a Márton-napi vigadalom megrendezése, melyet 2017-ben szerveztek meg negyedik alkalommal. A program igen népszerűnek bizonyult. A településhez a néphagyományból leginkább a Márton-nap kapcsolható, hiszen Sárosoroszi lakóit egykor „libásoknak” is nevezték. *„Ennek kapcsán tavaly egy kisebb ünnepséget szerveztünk, ahol egy helyi gyerekcsoport lépett fel – mondta Hiába András.– A rendezvényen kézművességgel, libatöméssel várták az érdeklődőket. Mindez pedig egy élőzenés táncházzal zárult. A nagy érdeklődést látva idén tovább szeretnék folytatni a rendezvényt.”* [41]

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség a településen szervezi meg évről évre a járási mesemondó versenyt. A Búbos Kemence Civil Szervezet ennek a lebonyolításában is részt vesz, többnyire az ellátásban segít.

„A tervek között szerepelt egy Szent István-napi rendezvény, ám az augusztusi zsúfolt program miatt eddig ez elmaradt. Talán a közeljövőben sor kerülhet rá – mondta a szervezet vezetője. A jövőben pedig szeretnénk egy tájházat létrehozni itt Sárosorosziban. Van egy megfelelő épület, egy parasztház a faluban, mely alkalmas lenne rá, de ez csak akkor lehetséges, ha a szervezet meg tudná venni az épületet, ezért erre még várunk kell.” [41]

A szervezetnek vannak magyarországi és erdélyi kapcsolatai a falu testvértelepülései révén. Sárhida (Magyarország) volt az első testvértelepülés, majd Sáromberke (Erdély) és Sárfa (Felvidék). A Búbos Kemence Civil Szervezet vezetői bizakodóak a jövőbeli programok megszervezését illetően, s remélik, ezzel is gazdagíthatják és színesíthetik a település életét és kulturális programjait. [41]

3.4. Sárosoroszi híres szülöttei

Trill Zsolt 1972. április 13-án született Sárosorosziban. Tanulmányit az Oroszi Általános Iskolában kezdte, ezt követően a Nagymuzsalyi Középiskolába nyert felvételt. A Kijevi Színházművészeti Főiskolán szerzett színészi oklevelet, majd számos előadásban játszott a beregszászi Illyés Gyula Magyar Színházban. [31] A Beregszászi Illyés Gyula Magyar Színház alapítói közé tartozik, pályafutása a kezdetektől összefonódik a színházalapító-rendező *Vidnyánszky* Attilával. Számos, a beregszászi társulatnak nemzetközi elismerést is hozó darabban alakított fontos szerepeket. 2003-tól az Új Színház, majd 2006 és 2013 között a debreceni Csokonai Színház társulatát erősítette, 2013-tól pedig a Nemzeti Színház társulatának tagja. Munkásságát több díjjal is elismerték: 2003-ban Jászai Mari-díjat kapott, 2004-ben Mensáros László-émlékérmeket, majd ugyanebben az évben megkapta a Gundel Művészeti-díjat is. 2012-től érdemes, 2014-től kiváló művész. 2014-ben Sinkovits Imre-díjban részesült. Elsősorban színpadi színész, de filmekben is feltűnik olykor. Korai filmjei közé tartozik a *Dodó és Naftalin* (2004), melyben Sándort alakítja, majd következett filmje, a *Johanna*. Maár Gyula filmjében, a *Töredékben* (2006) *Haumann* Péter oldalán látható. filmjében, a *Kaméleonban* (2008) Tibit alakítja, rendezésében, a *A hangyában* (2009) pedig *Father* Gábort testesíti meg. *Bodzsár* Márk első rendezésében, az *Isteni műszakban* is kapott egy kisebb mellékszerepet, majd *Molnár* Piroskával játszik együtt a *Szabadesés* című játékfilmben. Zoli szerepét bízta rá *Pejó* Róbert a híres mentőkutyáról, *Mancsról* készült családi kalandfilmben – *Mancs* (2015). [32]

Gál Natália, színésznő szintén Sárosoroszi szülötte, aki 1977. szeptember 25-én látta meg a napvilágot. Az általános iskolai tanulmányit Sárosorosziban végezte, majd a Nagymuzsalyi Középiskolában szerzett középiskolai végzettséget. [13] „*A kilencedik osztály elvégzése után átkerültem Nagymuzsalyra, ahol megismerkedtem Vidnyánszky Éva nénivel, és – életemben először – verset mondtam egy szavalóversenyen. Megnyertem az első helyet és rájöttem, hogy ez tetszik nekem. Akkortájt alakult meg a beregszászi színház, s fiatal lányokat kerestek a Bál a pusztán című Illyés-darabba egy nyúlfarknyi szerepre. Az egyik barátnőmmel jelentkezünk, színpadra is kerültünk, és ez is nagyon tetszett. Akkor jöttem rá, hogy ha a színpadot választom, egyszerre lehetek tanár, orvos, fizikus vagy bármi más, mert ez egy olyan hivatás, amiben mindent megtalálsz, ha akarod, vagy ha éppen úgy hozza a sors.*” [14]

1994-1998 között a Kijevi Színház- és Filmművészeti Főiskola hallgatója valamint a Budapesti Színház- és Filmművészeti Főiskola részképzőse. 1998 óta a beregszászi színház színésznője. Több színdarabban is szerepelt már: *Dorottya* (2000), *Karnyóné* (2002), *Tóték* (2004), *Kastanka* (2005), *Liliomfi* (2007), *Az ember tragédiája* (2008), *Don Quijote* (2008), *Doktor Zsivágó* (2008), *Csongor és Tünde* (2010), *Tekéntetes úr* (2011), *Az üveg cipő* (2011), *Az ember tragédiája* (2012), *Zoltán újratemetve* (2013), *Nem élhetek muzikaszó nélkül* (2016). Munkája során több

tematikus műsorokat is állít össze (például október 23. alkalmából), mesejátékokat 4-10 éves gyerekek számára. [13]

A kis községünk legfiatalabb fuvolaművésze *Holozsai Eszter*, aki 2004. június 11-én született. Elemi tanulmányait az Oroszi Magyar Tannyelvű Általános Iskolában végezte, majd pedig Svetits Általános és Középiskolában folytatja tanulmányait. Már gyermekkorától nagyon érdeklődik a fuvola iránt, tagja volt a „Hangraforgó” Könyvtári Körnek. Az említett hangszer utáni szeretete egyre jobban elmélyült, így egyre komolyabban kezdett foglalkozni vele. 2016 tavaszán nevezett be, és az egész Kárpát-medence figyelmét kivívta a *Virtuózok* elnevezésű magyarországi komolyzenei tehetségkutató műsorba. A tehetséges fuvolista a nívós megmérettetésen komoly eredményt ért el: korcsoportjának nyertese lett. [24] A Virtuózokban való szereplése eredményeként az Armel Opera Festival jóvoltából nemzetközi bemutatkozására is lehetőséget kapott. Eszter így 2016. október 21-én a London Mozart Players kíséretében léphetett fel a zenekar állandó koncert helyszínén, a St. John evangélikus templomban. A tehetségkutató verseny óta is már több versenyen részt vett, mint például 2018. március 27-én Kaposváron a IX. Jeney Zoltán Fuvolaversenyen, amelyen az I. helyezést érte el. Nagy álma, hogy egyszer fuvolaművész legyen. [24]

3.5. A település nevezetesebb műemlékei

Római katolikus templom:[16:168-170] A gótikus stílusú régebbi templomnak – amelyet most a reformátusok használnak – építési korát nem tudni, azonban azt tudjuk, hogy eredetileg római katolikus templomnak épült, s valószínűleg a reformáció évszázadába került a protestánsok használatába. [34]

Az 1902. év május 15-én *Kőszegi Mihály*, helyi lelkész által összeállított kézirat – *A Sáros-Oroszi Róm. Kath. templom, parochia és iskola története* –, amelyben részletesen le van írva a templom korabeli állapota is. A kéziratból megtudhatjuk, hogy a sárosoroszi római katolikus templom épülete a *Cserneki és Tarkői Dessevffy László* birtokának udvarán épült meg. A templomot 1810. évben építette *Klobusinszky Péter* szatmári püspök, mely aztán Szent Anna tiszteletére lett fölszentelve, s sárból és fából építettek. [2] „*A helybelibeli r. k. lelkészség 1810-ben alakítottott, melyhez nem kis áldozattal és tevékenységgel járultak cserneki Dessevffy János és Markovics Ferenc. Az új templom 1839-ben emeltetett.*” [23]

Az 1902-ből származó kézirat leírása szerint 1832-ig „*az egész templom állapota siralmas*” volt. A templom egy oltárral rendelkezett, továbbá egy fából készült Tabernaculum, melyben az oltári Szentséget tartották. Sem örök lámpája, sem szentek ereklyéi és „*privilegiált oltára*”, sem szószéke, gyóntatószéke, kórusa és orgonája, sírboltja úgyszintén nem voltak. A templom nem rendelkezett sekrestyével, csak egy elkülönített helységgel, amelyet sekrestye gyanánt használtak. A kegytárgyai is nagyon szegényesek voltak: a keresztutat egy rézedény

pótolta, volt két szekrény, két zászló, egy kereszt és hét szentkép a falon (az egyik a Szent Anna oltárkép). Két haranggal rendelkezett, közülük egyik egy mázsás, a másik pedig „80 fontos” volt. [2]

A „Püspök Úr” 1832-ben tett kánoni látogatása után határozatot hozott, hogy egy új templomot fog építtetni, majd ezt meg is valósította, és saját költségén egy tágas templomot emeltetett, amiről a következő feljegyzés tanúskodik Miklósy József orosz lelkész jegyzeteiből: „*A telyes Szent Háromság Egy Örök Isten nevében a Krisztus Anyaszentgyházát bölcsen kormányzó XVI^{ik} Gergely Szentséges Római Pápa, kegyesen uralkodó Első Ferencz Magyarország felséges királya, Nagyságos s Feő Tisztelendő Hám János Szak.mári Megyés Püspök Eő Méltósága, - Tekintetes Bölcsey Buday Károly, Cserneki Deseöffy László, Alsó Draskóczy Morvay Károly Földesurak és tisztelendő Miklósy József helybeli lelkész idejében. Tisztelendő Gyöngyösy György Fancsikai lelkész felügyelése alatt, Vézinger János kőműves mester által tsakugyan fent tisztelt Nagyságos Megyei Püspök Ur EőMéltósága jótékony költségére felépítendő Róm. katolicum templomnak alapkövét letette Sáros-Orosziban Junius huszadikán Ezernyolczszázsharmincadik esztendőben, – számmal 20. Juni 1833. Mihucz János Beregszászi Esperes és plébános.*” [2] A templom homlokzatára a következő felirat került: „*KegYes PüspökÜnk HáM János eőNagYsága Itt e szent ÉpÜletet TVLaJDon köLtségén épItette Igaz Ió szIVébÜL ugyano 1839*”. [2]

A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) beregszászi részlegén a római katolikus anyakönyvek 1870-től lelhetők csak fel, [26:279] viszont az 1902. évi kézirat a Sárosoroszi római katolikus egyház anyakönyveit 1810-től kezdően említi ns.Suvada Vincze lelkészkedése alatt. Ns.Suvada Vincze lelkészkedése után az alábbiak következtek: „*Vuncentius Suvada, Adalbertus Bodnár, Carolus Némethy, Josephus Miklósy, Georgius Gábor, Josephus Harkel, Adalbertus Bodnár, Gregorius Balázs, Dionysius Stokinger, Joannes Blechel, Paulus Szemák, Aloysius Strömpel, Josephus Sprek, Josephus Szabó, Josephus Torjay, Leopoldus Chrenko, Josephus Vanke, Carolus Runyay, Daniel Tótfalusi, Makutz, Martinus Hoffmann, Josephus Torjay, Michael Kőszegi.*” [2] 1811 és 1990 között az egyházközösség lelkipásztorainak névsorát az alábbi táblázat foglalja össze:

1. táblázat: A Sárosoroszi római katolikus egyházközség lelkipásztorainak névsora 1811–1990 között

Névsor	Év
Swada Vince	1811
Németh Károly	1816–1826
Miklósi József	1830–1837
Szemák Pál	1852–1853
Gábor György; Szopkó János	1853–1860 között
Torjai József	1860–1899
Vankó József; Runyai Károly; Krenkó Lipót; Kőszegi Mihály	1899–1903 között
Szépi Béla	1903–1905
Felhő Gyula	1906–1909
Varga József	1909–1918
Pintér József	1919–1922
Szepsy Márton	1923–1925
Erni Ferenc (†Sárosoroszi, 1962. január 16.)	1925–1962
Dr. Tóth József (Szerednyéről)	1962–1967
Galambos József (Benéből, †1985. Huszt)	1967–1972
Hasák Gyula (Nagyszőlősről)	1972–1974
Horváth Ágoston (ideiglenesen Ungvárról †1990. december)	1974 ősztől
Láncki István (Beregszászról)	1974–1987
Tóth József (Sárosoroszi születésű – Beregszászból)	1987–1988
Károlyi Lajos (Mezőkaszonyból †2005. október)	1988–1990

Az 1990. évtől kezdve az egyházközség lelkipásztorai ferences atyák voltak 2004-ig, akiket 2010-től napjainkig a világi misszió váltott fel, melyet a 2. táblázat foglal össze.

2. táblázat: A Sárosoroszi római katolikus egyházközség lelkipásztorainak névsora 1990-től napjainkig

Név	Év
P. Radics Dávid OFM	1990–1991
P. Papp Tihamér OFM	1991–1995
P. Németh Imre OFM	1995–1996
P. Papp Tihamér OFM	1996–2002
P. Weinrauch Márió OFM	2002–2004
P. Lengyel Donát OFM	2004–2010
Németh Sándor	2010–2014
Rácz István	2014 –

Műemlékértékű, s ma is működőképes orgonája Angster és fia pécsi orgonaépítők munkája 1907-ből származik. Utolsó nagyobb rekonstrukciónak 2015. júniusában történt, amikor a teljes tetőszerkezet felújítás alá került.

Református templom: [17:26-27] *A Magyar lakta települések ezred éve Kárpátalján* szakmunka az állítja hivatkozás nélkül, hogy Sárosoroszi református egyházközsége 1530-ban jött létre, [5: 114] de ezt az állítást nem tudjuk megcáfolni. alátámasztani. A település lakosai a reformációig római katolikusok voltak, de 1595-ben lakói zöme protestánsná vált. [23] 1553-ban a

faluban 49 adózó család lakott. 1597. évben lelkész *Benei János*, majd 1599. évben pedig *Salánki Miklós* volt. A XVII. századból nagyon kevés információ ismert, azt viszont tudjuk, hogy 1664-ben *Oroszi Tamás*, 1668-tól *Vári Mihály* a prédikátor. [11]

Zágoni és *Lehoczky* szerint is a reformátusok anyakönyvüket 1777-től kezdődően vezették. [34:260] A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi részlegén azonban a református anyakönyvek 1840-től, a római katolikus 1870-től lelhetők csak fel. [26:279] A település gótikus stílusú régebbi templomának – amely most a reformátusoké – építési korát nem tudni, azonban azt tudjuk, hogy eredetileg római katolikus templomnak épült, s valószínűleg a reformáció évszázadába került a protestánsok tulajdonába. 1777. október 28-án Bereg vármegye gyűlése engedélyezte, hogy „*avultságából a lakosok által megújítasson, csakhogy kiejebb ne terjeszkedjenek.*” [34:260] *Lehoczky Tivadar* adatai szerint 1777-ben, [23:686] *Dupka György* és *Botlik József* kutatásai szerint pedig 1779-ben újítottak fel. [5:114] Nagyobb harangjait a református egyház 1790-ben öntette, a kisebbiket pedig 1814-ben Alsó Draskóczi *Morvay Pál* és neje, *csicserei asszony*, *Ormos Mária* adakozásából készült. Új kőtornya építéséhez 1845-ben fogott az egyház. Sárosroszi földes urai voltak az egyházközség jótéveői volta a XVI. századba, mint például: *Oroszi István*, *Ferenc*, *János*, *Péter* és *Tamás*. [34:260] *Varró György* lelkészsége idején 1801-ben 48 házsámot és 225 lelket tartottak számon a faluban. [11]

1908-ban az egyházközség 293 fős tagsággal rendelkezett, melynek prédikátora *Illyés Mihály* volt, s 1913-ban a település lakosságának több mint a fele református vallású volt. Utóbbit támasztja alá az 1910-es népszámlálási adat is: a falu népessége 751 fő, melyből 361 lakos protestáns. [21:88]

Sütő Kálmán lelkészsége alatt, 1941-ben egy enyhe csökkenés figyelhető meg, mert csak 332 fős létsámot számoltak. [5:114] Az 1941. évi népszámlálás adatai viszont azt mutatják, hogy a 798 lakos közül 321-en gyakorolták református vallásukat. [1]

1992. október 4-én az egyházközség emléktáblát helyezett el a templom falára, a falu szülötte *Pógyor István*, a *Magyarországi Keresztyén Ifjúsági Mozgalom* titkára emlékére, aki 1953. november 7-én hunyt el Rákosi egyik börtönében.

2001-es árvíz következtében a templom belseje olyannyira megrongálódott, hogy teljes felújításra volt szükség. A gyülekezet áldozatkész munkájának és összefogásának köszönhetően, valamint a magyarországi Határon Túli Magyarok Hivatalának támogatásával 2002-ben a villanyhálózattól kezdve, egészen a padok kicsereléséig minden újjá lett, eredeti állapotába került vissza.

A sztálinizmus áldozatainak emlékműve: Az emlékművek az emlékezet tárgyiasult jelei. Mivel az emlékmű nyilvános és közösségi önmagában már a „létezése” is jelentéssel bír. Ha a málenkij robot emlékezetét nézzük, az, hogy vannak a falunak ehhez kötődő emlékművei, azt

jelenti, hogy erre az emlékezetre igény van, az emberek ennek a létét szükségesnek érzik. [28:13] A falunak két málenkij robot-hoz kapcsolódó emlékműve van. A katolikus templom kertjében áll a második világháború és sztálinizmus áldozatainak emlékműve, amelyen minden áldozat neve szerepel. A falu temetőjében pedig áll egy kopjafa, amelyet 1989-ben állítottak, szintén a sztálinizmus áldozatainak emlékére. Ezen kívül ide sorolható még a kopjafa mellett álló fából készített nagy kereszt is, amelyet még közvetlenül az 1944-es események után állított egy bánatos édesanya, akinek 3 fiát vitték el a „robotra”. Ehhez hasonlóan van még egy család, aki keresztet állított a temetőben.

Sárosorosziban az emlékművet 1989-ben el is kezdték építeni. *Hiába* András, a KMKSZ helyi alapszervezet elnöke elmondása szerint a munkálatokat a kolhoz akkori vezetősége segítette, *Héder* Béla építész és brigádja készítették el a talapzatot, *Bence* Zoltán pedig a márványlapokat csinálta meg. Az áldozatok után minden községben nehéz volt kutatni, mivel a listák meg lettek semmisítve. Az, hogy a lista összeállt, azoknak köszönhető, akik végig járták a községet és levéltárakban kutattak. Ez Sárosorosziban a KMKSZ helyi alapszervezetének akkori elnöke, *Sebi* András segítségével sikerült. Az emlékmű felavatása óta minden év novemberében a KMKSZ és az iskola megemlékezést tart. 2016-ban az Emberi Erőforrások Minisztériumának pályázata segítségével sikerült az emlékművet felújítani és az emlékmű körül is még rendezettebbé tenni a helyet, ezzel is méltóbb emléket állítva az áldozatoknak. Korábban ehhez hasonló felújításra nem volt lehetőség.

A sztálinizmus áldozataiért készült kopjafa a másik, ehhez az eseményhez köthető hivatalos emlékjele a falunak. A kopjafát 1989-ben állították a temetőben, *Juhász* Ferenc és *Pisták* Ferenc készítették el. Ez a kopjafa történelmi emlékhelyként funkcionál, amely közvetlen kapcsolattal rendelkezik a történelmi eseménnyel, amelyet jelöl. A falunak ez az első kopjafája, nem sokkal ezután, 1996-ban készült egy másik kopjafa is a honfoglalás emlékére, amelyet a római katolikus templom kertjében helyeztek el. Temetőben korábban nem jelent meg a faluban kopjafa, mint sírjel.

Bár nem hivatalos emlékműnek tekinthető, mégis ide sorolnám a katolikus temetőben felállított keresztet is. A keresztet *Hagymás* Karolina (Linka) állíttatta két fia emlékére, akik a málenkij robot áldozatai lettek. Először a falu elején állították fel közvetlenül a '44-es események után, aztán a szovjet rendszer tilalmai miatt áthelyezték a temetőbe. [21]

IV. FEJEZET

Hagyományok, értékek az iskolai tanóra keretében

*„Az iskola az a kitüntetett hely,
mely sokféle módon, részben célzottan,
részben akaratlanul, mélyen bevési a
felővekvő személyiségbe egy bizonyos
értékvilág alapjait.”*

(Zrinszky László)

A hagyományőrzés rendszeres és tudatos beépítésével az iskolai nevelői munkába érzelmi, esztétikai, erkölcsi, ezen belül a szülőföld iránti szeretet valósulhat meg. Nem külön témaként kell alkalmazni, hanem az iskolai nevelés komplex részeként. Beépíthető ünnepeinkbe, hétköznapijainkba, irodalmi beszélgetésekbe, barkácsolásba, ének-zenei foglalkozásokba, mozgásos játékokba és idővel a szerepjáték alapelvévé válik.

A néphagyományhoz kapcsolódóan átélt tevékenységek a közös élmény erejével hatnak a gyermekekre, erősítik a közösséghez tartozás érzését. De nemcsak érzelmi kötődés ez, hanem egy komplex személyiségfejlesztő folyamat. Ezen belül a közös alkotás öröme – közösségformáló erő.

A játék, amely örömet és boldogságot ad, jól ötvözhető a néphagyomány ápolással. Az „ünnepelni tudás” képességének alakítását a néphagyományok ápolása, a természet és a társak szeretetére nevelés elősegíti. A gyermekek örömmel vesznek részt a jeles napokat megelőző közös készülődésekben, számukra az ünnepnap a várva-várt nap.

Ha az ünnep napján a gyermekeket körülvevő felnőttek magatartása és a környezet jelzései (ünnepi jelképek) hitelesek, a naphoz kapcsolódó közös élmények a gyermekben mély érzelmi nyomot hagynak. Átélik az ünnepnapok „másságát”, a bensőséges összetartozás élményét, alapozódik az ünnepelni tudás képessége. Ezek az élmények hatnak a családok szemléletmódjára, az óvoda megteremti a családokkal való együttműködés sajátos formáit. Így tehát a hagyományőrzés: a teljes nevelési folyamatot hatja át, beépül a gyermek-, a felnőtt tevékenységrendszerébe, gazdagítja a családokkal való együttműködést.

Kisgyermekkorban a cselekvéssel szerzett tapasztalatok, érzelemdús élmények hatnak a felővekvő egyén cselekedeteire. Ismeretei bővülésével később érti meg, dolgozza fel azt, amit kapott és közben van hova visszakapcsolni azokat. Erkölcsi, esztétikai értékrendszere kialakul, a szükségletek további cselekvésekre készítetik. Felnőtt korában a néphagyomány ápolásának igénye úgy jelenik meg, mint magasabb rendű szükséglet.

A hagyományörzés célja, feladata a pedagógiában:

- A népi nyelvezet megértése, sajátosságainak megismerése a népmesék, mondókák, népi játékok, népdalok által.
- A kreativitás és nyelvi kifejezőképesség fejlesztése.
- A motorikus koordináció, ritmikus mozgás fejlesztése.
- A gyermekek ismerjék meg a helyi és környékbeli népszokásokat, népi ünnepeket, népművészeti alkotásokat.
- Az esztétikai érzék fejlesztése.
- A hagyományos paraszti kultúra, a népművészet értékei szélesebb körben jelenjenek meg az óvodai élet mindennapjaiban.
- Minél szélesebb körben ismerkedjenek meg a gyermekek a kézműveskedéssel, a természetes anyagok felhasználásával.
- Ismerjék meg az anyagokat és az eszközöket, készség szinten sajátítsák el ezek alkalmazását.
- A néphagyomány ismeretének a megalapozása, szellemi örökségünk átadása.
- A gyermekek sajátítsák el a jeles napokhoz, ünnepekhez, munkaalkalmakhoz kötő népszokásokat.
- Legyenek alapvető ismereteik a tárgyi hagyományról, a népi díszítőművészetről.
- Sajátítsanak el hagyományos népi játékokat.
- Fedezzék fel a szűkebb- és tágabb környezetük hagyományait.

A következőkben néhány foglalkozástervet állítottam össze, milyen tanóra keretében tudnám megvalósítani a hagyományok, népszokások átadását a tanulóknak.

1. Foglalkozás terv:

Az óra tárgya: Olvasás

Az óra helye: 2. osztály

Az óra ideje:

Az óra témája: Udud István: Ég a gyertya

Az óra feladatai (céljai):

- **oktatói:** megismertetni a tanulókat Udud István Ég a gyertya című versével, illetve a karácsonyi szokásokkal.
- **fejlesztési:** szókincs fejlesztése, logikai gondolkodás fejlesztése
- **nevelői:** figyelemre való nevelés, hagyományok ápolására, megőrzésére való nevelés

Az óra levezetéséhez szükséges eszközök: tankönyv, tábla, szemléltetőeszközök

Az óra típusa: kombinált

Tanár: Hiába Krisztina

Az óra menete

I. Osztályszervezés

- Köszönés
- Jelentés
- Milyen órára készültünk elő?

II. Számonkérés

- *Mi volt a házi feladat?* – Nemes Nagy Ágnes Hóesésben című verse.
- Mit vesz észre a költő a hóesésben?
- Mitől félti a kis madarat?
- Mit mond neki? Olvasd el!
- Mihez hasonlítja a verebet a második versszakban?
- Mire van szüksége a költő szerint a verébnek?
- Hogyan lehet madáretetőt készíteni?

III. Az új anyag átadása

Az óra témájának ismertetése/ Téma: Udud István: Ég a gyertya

Motiváció: Először egy kicsit játszani fogunk: tesztek fel nektek találós kérdéseket, aki helyesen megfejti, az kijön a táblához és húz egy kártyát, amely egy betűt tartalmaz, azt pedig felragasszátok a táblára!

Kinn kemény, akár a kő,
Elolvad, ha a házba jó. (jégcsap)

Hóból van a lába,
répából a szája.
Amíg itt a tél,
senkitől se fél. (hóember)

Fagytól, jégtől sose fél,
Szánon szalad – ő a ... (tél)

Földre esem, de nem fáj
minden gyerek engem vár. (hópehely)
Fenyőfán nő, pikkelye
van, de nem hal. (fenyőtoboz)

Mikor tél van és a csizma hideg hóban topog,
Lecsúszik a domboldalról, rajta gyerkőc kuporog. (szánkó)

Tűzpiros subája,
Fehér hó szakálla,
Szakálla fehér hó,
Várja öt száz lurkó. (Mikulás)

— *Nagyon ügyesek voltatok gyerekek! A következő feladat, hogy ezt a sok betűt helyes sorrendbe rakjuk és megkapjuk a helyes megfejtést. Annyit segítek, hogy egy közelgő ünnep neve. – A megfejtés: KARÁCSONY*

— *Ugyanis a mai órán egy karácsonyi verssel fogunk megismerkedni Ég a gyertya, amelyet Udud István írt. Olvassuk el a verset, mely a tankönyv 68. oldalán található!*

— *A vers három kívánságot tartalmaz. Soroljátok fel őket! – Béke, szeretet, igazság.*

— *Mely sorok ismétlődnek a versszakokban? – Ég a gyertya, ég...*

— *Tudjátok-e, hogy mit ünneplünk karácsonykor? – Jézus születését.*

— Karácsonyhoz, Jézus születésének történeti eseményéhez rengeteg néphagyomány kötődik. Ilyen hagyomány településünkön a kántálás és a betlehemezés. A betlehemezés a magyar paraszti hagyomány egyik legismertebb és legnépszerűbb, többszereplős, dramatikus népszokása a karácsonyi ünnepkörben. Tulajdonképpen pásztorjáték, azt a történetet meséli el, melyben Jézus születésekor a pásztorok vagy a "három királyok" (a napkeleti bölcsek) meglátogatják a jászolban, barmok közt fekvő kisdedet és Máriát. A betlehemezők, általában férfiak, legények vagy gyerekek betlehemet visznek magukkal. Ez fából, papírból készült jászol, melyben a szent család figuráit és a jászolban fekvő állatokat ábrázolják. A dramatikus játék részei a bekéredzkedés, a háziak köszöntése, a születéstörténet felolvasása vagy előadása, adománygyűjtés. Állandó szereplők a pásztorok (külön megemlítendő az öreg pásztor) és egy angyal.

— *Ki tudja, hogy mi a kántálás?*

— A karácsonyi énekes, esetleg verses köszöntőt leggyakrabban *kántálásnak* nevezik, de néhol kóringyálás, pásztlizás, mendikálás, angyali vigasság ugyanannak a szokásnak a neve.

Karácsony vigiliáján házról házra járva énekeltek a kántálók, de az énekekhez gyakran kapcsolódtak köszöntők, jókívánságok.

— *Tudtuk-e olyan éneket, amelyet karácsonykor kántálni szoktunk?* – Mennyből az angyal, Pásztorok, pásztorok (Elénekelünk egyet!)

— *További szokásunk az ajándékozás is. Az ajándékozásnak központi helye van a karácsonyi szokások között. Régen az ajándék apró, minimális anyagi értéket képviselő dolog volt, például valami a természet kincseiből, például gyümölcs, vagy saját kézzel készített tárgy. Mindenki, aki az ünnep folyamán bekopogtatott, ajándéokra számíthatott: egy szem dióra, almára, süteményre. „Az ajándékban a megajándékozott a mennyország egy darabkáját kapta, ez volt az öröme is az ajándéknak” – számol be a Magyar Katolikus Lexikon. A régi öregek példaként szolgálhatnak abban, hogy a karácsony tényleges értékét meglássuk. A lényeg nem az ajándékozás, hanem az együttlét, és az emberi kapcsolatok kiteljesedése.*

IV. Begyakorlás

— Olvassuk el a verset még egyszer: minden versszakot egy másik gyerek olvas!

— Nektek van karácsonyi kívánságotok? (Esetleg ha van, a gyerekek megoszthatják egymással)

Feladat: a táblán láttok képeket, melyek szokásokat ábrázolnak. Válasszátok ki a képek közül a kakukktojást és indokoljátok meg miért azt választottátok! Mit tudunk a másik két képről?

V. A tanulók munkájának értékelése: mindenki nagyon aktívan vett részt az órán.

VI. A házi feladat kijelölése és megbeszélése: tudni kifejezően olvasni az *Ég a gyertya* című verset, illetve egy rajzot készíteni a karácsonyi szokásokról!

Az órának vége! Köszönöm a figyelmet!

2. Foglalkozás terv:

Az óra tárgya: Helyem a világban

Az óra helye: 3. osztály

Az óra ideje:

Az óra témája: Népi mesterségek Ukrajnában

Az óra feladatai (céljai):

- **oktatói:** megismertetni a tanulókat a népi mesterségekkel
- **fejlesztési:** szókincs fejlesztése, logikai gondolkodás fejlesztése
- **nevelői:** figyelemre való nevelés, hagyományok ápolására, megőrzésére való

nevelés

Az óra levezetéséhez szükséges eszközök: tankönyv, tábla, szemléltetőeszközök

Az óra típusa: kombinált

Tanár: Hiába Krisztina

Az óra menete

I. Osztályszervezés

- Köszönés
- Jelentés
- Milyen órára készültünk elő?

II. Számonkérés

— *Mi volt a házi feladat?* – Ahány ház, annyi szokás című téma elolvasása, és szokások gyűjtése a településünkre vonatkozólag!

— *Mit nevezünk szokásnak?* – valamely nép társadalmi életében és mindennapjaiban érvényesülő, általánosan elfogadott viselkedési rend és szabályok.

— *Mi a hagyomány?* – nemzedékről nemzedékre öröklődő viselkedésnormák, szokások és nézetek.

— *Milyen szokásokat gyűjtöttetek össze? Mit tudtok róla mondani?* – farsang, húshagyó keddi kongózás, húsvét, májusfa állítás, szüreti bál, muzsákolás, karácsony.

III. Az új anyag átadása

Az óra témájának ismertetése/ Téma: Népi mesterségek Ukrajnában

Motiváció: Mindenki az asztról elvesz egy fotót, és majd leül a helyére. A későbbiekben szükség lesz rá!

— A népi mesterségek, a falusi élet egy-egy pillanatát mutatják be. Többféle népi mesterség van: szövő, asztalos, cipész, cukrász, kovács, zenész, és még számos ilyen mesterséget tudnánk sorolni.

— Mindenki van egy képe, amely egy mesterséget ábrázol. Mindenki egyesével kijön a táblához és közösen megbeszéljük:

Asztalos – egyfajta faműves, különböző bútorokat készít, mint az ágy, asztal, szék, szekrény, stb.

A *bodnár*ok – más kifejezéssel kádárok vagy pintérek – fából készített használati tárgyakat, főként az úgynevezett „faedényeket” előállító mesteremberek voltak. Készítettek többek között vödröket, köpülőket, puttonyokat, hordókat, kádakat és vékát. Az első permetezőkannákat is fából munkálták ki.

A *borbély* (a latin *barba*, „szakáll” szóból) egy olyan foglalkozást jelöl, amibe hajvágás, borotválás és a szakáll fazonigazítása tartozik. Régebben kisebb műtétet (például sebek összevarrása) és fogászati beavatkozásokat (főleg foghúzás) is végeztek. A házi használatra készült borotva és villanyborotva fejlődése és elterjedése, valamint a szakállviselet visszaszorulása okán manapság a borbély egykori munkájából elsősorban a hajvágás maradt meg, amit ma már általában a fodrászok végeznek.

A *molnár* mesterség az étkezésünkhöz szükséges magvak – kézi vagy természetes forrású erővel, újabban villanyárammal hajtott motorok segítségével történő – összezúzását, vagyis őrlését végzi az erre a célra szolgáló külön épületben, a malomban.

A *szűcs* ruházatkodásra alkalmas szőrös bőrök szabásával, varrásával és kikészítésével foglalkozó mesterség.

Takács hagyományos népi mesterség, vászonkészítő szövőmester.

A *révész* a folyók bizonyos pontjain a két part közt rendszeren közlekedő kisebb hajók, kompok átkelő szolgálatában dolgozó személy, rendszerint a felelős kompkezelő. Kisebb forgalmú révhelyeken általában egy személy végezte ezt a munkát, a forgalmasabb helyeken azonban 2–3–4 révést is alkalmaztak, ezek közül azonban csak egy volt a felelős személy, akit általában révbírónak neveztek. A révészek munkájukat bérért végezték; melyek közül a községek és uradalmak révjeiben dolgozók bérért vagy kommencióért, vagyis alkudott bérért dolgoztak. A révészek részére járó kommenció nagy részét az alkalmazók természetben, élelmiszerekben, tüzelőben, sóban stb. fizették, és csak kisebb részben készpénzben. A bérhez rendszerint hozzátartozott a szabad halászat és méhtartás is. A révészek régen télen sem pihentek, mivel ilyenkor a jeget kellett hizlalniuk (szalmahíd), melyen az így képzett vastag jégrétegen biztonságosan lehetett átkelni a jégen. A révészek feladata volt a révlejárók vagy révvágások, révadások elkészítése és áradások után az iszaptól való kitisztítása is.

IV. Begyakorlás

— A mai óránkra két vendégünk is érkezett, akik számotokra nem ismeretlenek, hiszen a mi kis falunkban élnek. Esetleg, ha valaki nem ismerné őket László Árpád, akik hordók

készítésével foglalkozik és Birtók Piroska néni, aki szövással, horgolással, hímzéssel. Ők fognak kicsit nekünk mesélni a tevékenységeikről. Ha bárkinek kérdése van, nyugodtan felteheti!

V. A tanulók munkájának értékelése: mindenki nagyon aktívan vett részt az órán.

VI. A házi feladat kijelölése és megbeszélése: olyan nevek gyűjtése a településünkön, amelyik valamilyen népi mesterséghez köthető!

Az órának vége! Köszönöm a figyelmet!

3. Foglalkozás terv

Az óra tárgya: Ének

Az óra helye: 2. osztály

Az óra ideje:

Az óra témája: Névnapi köszöntő ének

Az óra feladatai (céljai):

- **oktatói:** megismertetni a tanulókat a településünkre jellemző névnapi köszöntő dallal
- **fejlesztési:** hallásfigyelem, ritmusérzék fejlesztése
- **nevelői:** figyelemre való nevelés, hagyományok ápolására, megőrzésére való nevelés

Az óra levezetéséhez szükséges eszközök: tankönyv, tábla, szemléltetőeszközök

Az óra típusa: új anyag átadó

Tanár: Hiába Krisztina

Az óra menete

I. Osztályszervezés

- Köszönés
- Jelentés
- Milyen órára készültünk elő?

II. Az új anyag átadása

Az óra témájának ismertetése/ Téma: Névnapi köszöntő ének

Motiváció: Letapsolunk 2-3 ütemnyi ritmussort, amit vissza kell az osztálynak tapsolnia. Nehezíthetjük, hogy taps, dobbantás, kopogás is szerepeljen egy ritmussorban.

Magyarázat: Sárosorosziban ma is jelenlévő, élő hagyománya a *muzsákolás*, mely nem más mint, egy énekes köszöntő, amellyel a barátok, családtagok tisztelik meg a névnapját ünneplőt. A késő őszi, illetve téli időszakban, a bor forrtával, a barátok, rokonok összegyűltek, vagy ahogy

Sárosorosziban mondják, "összehajoltak", és együttesen elindultak felköszönteni az Erzsébeteket, Katalinokat, Andrásokat, Istvánokat, majd az új esztendőben a kikeletkor a Sándorokat, Józsefeket. A legfontosabb mozzanata az egésznek az, hogy szükségeltetik hozzá egy "vezető", aki mondja-énekli a rigmusokat, a többiek pedig "tódítják" hozzá a további verssorokat. Mindez rendszerint az ünnepelt házának küszöbén, pitvarában zajlik, aztán a megtisztelt személy behívja a "sereget" egy pohárka borra, egy szelet süteményre. Tudnivaló ugyanis, hogy nem valamiféle fényes ünnepség, dárídózás a muzsákolás. Ellenkezőleg: szolid, mértéktartó megemlékezés az illető névnapjáról. A lényege az együttlét, a jókívánságok tolmácsolása, a szeretet, a béke. De hogy mennyire sajátos népszokásról van szó, azt bizonyítja, hogy 2000-ben az anyaországban is felfigyeltek az oroszok tradíciójára: meghívást kaptak a Régiók találkozójára a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától. A főváros Szentháromság terén, a várban egy háromperces műsor keretében adtak ízelítőt a muzsákolásból, mely így szól:

„Eljöttek a muzsák, ne vedd tiszteletére,

éjjel is, nappal is kedvére.

Kedvére mulasson, alig várja, köszöntse,

öntse az Úr Isten, betöltse.

Töltse bé szívedet mennyei áldásokkal,

sokkal koronázzon, sok jókkal.

Jókkal koronázzon, jókat láss mindenképpen,

épen jus, egeknek egébe.

Egekne egébe' lelked Istent dicsérje,

érvén múzsák versünk végére.

(Innen közösen éneklik)

No, im sereg, im jó estét köszöntésedre,

mi mindnyájan megérkeztünk tiszteletedre.

Nahát, örülj, könnyed töröld, mosd le szemedről,

keserűség, szomorúság szálljon szívedről,

mivel neved napjára, szíved vágyórájára,

egészségben, békességben virradj holnapra.

Akár tél van, akár nyár,

kantus a bundába' jár.

Kantus alatt réz a pendely, csak az a nagy kár.”

III. Begyakorlás

Közösen meg tanuljuk énekelni!

IV. A tanulók munkájának értékelése: mindenki nagyon aktívan vett részt az órán.

V. A házi feladat kijelölése és megbeszélése: megtanulni az éneket.

Az órának vége! Köszönöm a figyelmet!

4. Foglalkozás terv

Az óra tárgya: Irodalmi olvasó

Az óra helye: 4. osztály

Az óra ideje:

Az óra témája: Május dicsérő (Csanádi Imre)

Az óra feladatai (céljai):

- **oktatói:** megismertetni a tanulókat a Május dicsérő című verssel, illetve a májusfa állítás szokásával
- **fejlesztési:** szókinccs fejlesztése, logikai gondolkodás fejlesztése
- **nevelői:** figyelemre való nevelés, hagyományok ápolására, megőrzésére való nevelés

Az óra levezetéséhez szükséges eszközök: tankönyv, tábla, szemléltetőeszközök, laptop és vetítő

Az óra típusa: új anyag átadó

Tanár: Hiába Krisztina

Az óra menete

I. Osztályszervezés

— Köszönés

— Jelentés

— Milyen órára készültünk elő?

II. Az új anyag átadása

Az óra témájának ismertetése/ Téma: Május dicsérő (Csanádi Imre)

Motiváció: Bummos olvasás!

Két csapatra oszlunk. Sorsolással döntjük el ki kezd. A kezdő csapatból az egyik el kezd olvasni, ha hibázik, a másik csapat azt kiáltja: Bumm! Ha hibázott a gyerkőc, át kell adnia az olvasás jogát a másik csapatnak. Az a társaság győz, aki befejezi az olvasmányt.

Magyarázat: A mai órán Csanádi Imre munkásságával ismerkedünk meg. Ő egy sokoldalú személyiség: költő, író, műfordító, balladagyűjtő; publicista, szerkesztő, több gyerekverset is írt. Művei: Röpülj, páva, röpülj; Négy testvér; Kis verses állatvilág, stb.

Hoztam nektek egy kisvideót, amely Csanádi Imre egyik versének a feldolgozása a *Hónapsoroló*. Nézzük meg közösen! (Elérhető:

<https://www.youtube.com/watch?v=n0pL1tSns6s>)

A felsorolt hónapok közül, most melyik hónapot írjuk? – A májust.

A mai órán az említett költőnek egy versével fogunk megismerkedni, melynek a címe *Májusdicsérő*. Először elolvasom én nektek, figyeljtek!

— Sorold fel, milyen tulajdonságokkal, képességekkel ruházta fel a költő a májusi hónapot!

— *Feladat:* Válaszolj a vers szavaival a következő kérdésre írásban! Mit csinál május? (Aki helyesen megoldja a feladatot, kaphat egy tizenegyest!)

— Mivel májussal kapcsolatos versről tanulunk, tudtok-e mondani májusi szokásokat? – Májusfaállítás (májfa). Április utolsó és május első napja, nemcsak a majális és a ballagások miatt fontos, hanem a hónaphoz kötődő népszokások: a májusfaállítás és a májuskosár miatt is. Ilyenkor vihetnek ugyanis a férfiak a kiszemelt hölgynek fákat vagy kosarakat - jelezve ezzel udvarlási szándékukat. A fiatalság tavaszi örömnépe május elseje, a májusfa állításának ideje. A májusfa, a zöld ág a természet megújulásának a szimbóluma, és legtöbb esetben az udvarlási szándék bizonyítéka, szerelmi ajándék is. A májusfa sudár, a törzsén gallyaitól megtisztított, hegyén lombos fa vagy szép növésű ág. A legények éjszaka vágják ki az erdől, és hajnalra állították fel a helyi szokásnak megfelelően minden lányos ház elé együttesen, vagy mindenki a maga szeretője háza elé. Régen csak egy csokor virággal díszítették a májfát, és akkoriban nem volt szokás a májuskosár ajándékozása, ez már mostanában vette kezdetét. Előfordult, hogy szerenádokat adtak a legények a szívük választottjának. A lányok pedig ezt egy gyertya meggyújtásával köszönték meg.

IV. Begyakorlás

A gyerekek is elolvassák a verset!

V. A tanulók munkájának értékelése: mindenki nagyon aktívan vett részt az órán.

VII. A házi feladat kijelölése és megbeszélése: a vers kifejező olvasása, és lerajzolni a májusfaállítás szokását!

Az órának vége! Köszönöm a figyelmet!

ÖSSZEFOGLALÓ

Szakedolgozatom célja Sárosoroszi értékeinek, hagyományainak, népszokásainak megismerése, összegyűjtése, a hagyományőrző személyek és szervezetek számba vétele, a nemzeti identitást is erősítő értékek beépítése az iskolai oktatás kertébe.

A dolgozatban részben a fellelhető szakirodalmat dolgozom fel, részben pedig a kérdőíveket értékelem, elemzem.

Úgy vélem, a kutatás során kitűzött célt sikerült elérni, bemutatni a helyi tradíciókat, szokásokat. Ami viszont kissé problémát okozott, hogy az adatközlők a kérdőívekben több kérdésre nem adtak választ.

A feltárásról azt a következtetést tudom levonni, hogy Sárosorosziban minden adott az értékek ápolására, megőrzésére és átadására: rendelkezik népi mesterségekkel foglalkozó személyekkel, akik nagy tudással bírnak egy-egy tevékenységet illetően, akik a jövő nemzedékeit megtaníthatják ezekre a mesterségekre, illetve hagyományőrző csoportokkal, amelyek az iskolai korosztály gyermekeit vonják be a szokások, tradíciók ápolásába, megörökítésében. Ezért elengedhetetlen az adott település értékeinek feltárása, megőrzése és átadása, hogy a jelenlegi közösségek tudják, ismerjék és büszkéek legyenek rá. Mindez hozzájárulhat a magyar nemzetiségű kisközösségek identitásának erősítéséhez, önazonosságának megtartásához, illetve ezen keresztül az egyének személyes karakterének erősödéséhez.

A hagyományőrző csoportok tevékenysége mellett fontos szerepet kaphat az iskola is. Akár a tanóra keretében, akár szakkörök formájában, a hagyományok, szokások beépíthetők az oktatás keretében, s ezáltal az iskola is bekapcsolódhat az értékközvetítés e folyamatába.

A munka megírásában nagyon sok hasznos információval gazdagított Pataki Ilona, aki jelenleg nyugdíjállományban van, László Árpád hordókészítő, Birtók Piroska és Pisták Ilona szöttes készítő, Mihók Erika a Gyöngykaláris és Kőköröcsin Színházi csoport vezetője, Gáti Georgina a Hangraforgó Könyvtári Kör vezetője, Hiába András a Búbos Kemence Civil Szervezet vezetője. Ezúton is szeretném megköszönni mindenkinek a segítségét, aki bármilyen információval segítette a munkám.

РЕЗЮМЕ

Ціль бакалаврської роботи : зібрати народні традиції, звичаї та цінності села Оросієво, зібрати населення, яке ще пам'ятає народні традиції, звичаї, та мають народну ідентичність, а також використання народних цінностей в навчальному процесі школи.

У роботі в одній частині використовую спеціалізовану літературу, а в іншій оцінюю опитування населення. На протязі дослідництва мала мету досягти своєї цілі - показати місцеві традиції та народні звичаї. На жаль багато опитаних людей не відповіли на деякі питання.

При дослідництві можу зробити такий висновок, що в селі Оросієво все дане для того щоб зберегти та передати народне ремесло наступному поколінню. Є населення хто займається народними ремеслами, громадські організації, гуртки, які великим досвідом навчають та передають молоді та шкільному поколінню.

Групи народних ремесел показують прив'язаність до школи. В процесі навчання дають допомогу при вивченні та збереженню народних ремесел.

При написанні роботи багато інформації надала Потокі Ілона – пенсіонерка за віком, Ласло Арпад - виробник дерев'яних бочок, Біртовк Пірошка та Піштак Ілона виготовляють домокацтво, Міговк Еріка – керівник народних та театральних гуртків « Дьодьколаріш» та « Кокорчін», Гаті Георгіна – керівник бібліотечного кола « Напрофорго» , Гіябо Андрій – керівник ГО « Бубош Кеменце» , а також хочу всім подякувати за допомогу та інформацію для написання роботи.

FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS FORRÁSJEGYZÉK

1. 1941. évi népszámlálás demográfia adatok községenként. /Országhatáron kívüli terület/ Kézirat. KSH, Budapest, 1990. Forrás: http://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1941_demogr_adatok_kozsegek_ohkivul/?query=SZO%3D%28s%C3%A1rosroszi%29&pg=2&layout=s (Utolsó letöltés: 2016. április 9.)
2. *A Sáros-Oroszi Róm. Kath. templom, parochia és iskola története. Összeállítva 1902. év május hó 15-én.* Kéziratban
3. BALASSA Iván – ORTUTAY Gyula: Magyar néprajz. Elérhető: <http://mek.oszk.hu/02700/02789/html/index.html> (Utolsó letöltés: 2018. október 14.)
4. BARNA Gábor: Népi kultúra - nemzeti kultúra - nemzeti identitás. Elérhető: <http://mek.oszk.hu/09300/09396/html/01.htm#b2> (Utolsó letöltés: 2018. október 14.)
5. BOTLIK József – DUPKA György: *Magyar lakta települések ezred éve Kárpátalján.* Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 1993.
6. DÖMÖTÖR Tekla: Magyar népszokások. Elérhető: <http://mek.oszk.hu/04600/04691/html/> (Utolsó letöltés: 2018. október 8.)
7. Dr. MAJOROS Pál: Kutatásmódszertan avagy: hogyan írjunk könnyen, gyorsan jó diplomamunkát? Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1997.
8. EARL Babbie: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata.* Balassi Kiadó, Budapest, 2008.
9. EMICH Gusztáv: *Magyarország helynévtára.* ORTS-Lexicon, Pest, 1863.
10. ESPÁN Margaréta: *Hagyományok, nemzeti értékek Kárpátalján.* Kárpátalja, 2015.
11. FELHŐSNÉ CSISZÁR Sarolta, KÜLLŐS Imre, MOLNÁR Ambrus, P. SZALAY Emőke: *Magyar Rermátus Egyházak javainak tára III.* Budapest, 2001.
12. FÉNYES Elek: *Magyarország geográfiai szótára (Kárpátalja).* CLIO Kiadó, Ungvár KMKSZ, 1998.
13. Gál Natália, színész. Elérhető: <https://www.jegy.hu/person/gal-natalia-2459> (Utolsó letöltés: 2018. május 15.)
14. Gál Natália, színművész – művészportré. Elérhető: <http://beregszaszszinhaz.com.ua/berszinhaz/index.php/sajtoszoba/11-gal-natalia-szinmuvesz-muveszportre> (Utolsó letöltés: 2018. május 15.)
15. HALÁSZ Péter: *Hagyomány és közművelődés.* IN: „Eszmevándorlás” Hagyomány és közművelődés. Magyar Művelődési Intézet és képzőművészeti lektorátus, 2009.
16. HIÁBA Krisztina: *Adalékok a sárosoroszi római katolikus egyházközség történetéhez.* Acta Academiae Beregsasiensis, XV. évfolyam. Beregszász – Ungvár, 2016.

17. HIÁBA Krisztina: *Néhány lap a Sárosoroszi Református Egyházközség történetéből.* Közoktatás, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség lapja. XXI. évfolyam, 2016/2. szám.
18. HORVÁTH György: *A kérdőíves módszer.* Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2004.
19. ifJUHÁSZ László vőfély elmondása alapján In: Espán Margaréta: *Hagyományok, nemzeti értékek Kárpátalján.* Kárpátalja, 2015.
20. *Kárpátalja településeinek nemzetiségi (anyanyelvi) adatai (1880–1941).* Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1996.
21. *Kárpátalja településeinek vallási adatai (1880–1941).* Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2000.
22. Kárpátaljai kislány lehet a Virtuózok győztese – Ön is segíthet! Elérhető: <http://www.karpatalja.ma/karpatalja/szines/karpataljai-kislany-lehet-a-virtuozok-gyoztese-on-is-segithet/> (Utolsó letöltés: 2018. május 15.)
23. LEHOCZKY Tivadar: *Beregvármegye monográfiája.* Ungvár, 1882.
24. Londonban lépett színpadra a Virtuózok kárpátaljai nyertese. Elérhető: <http://www.karpatalja.ma/karpatalja/kultura/londonban-lepett-szinpadra-a-virtuozok-karpataljai-nyertese/> (Utolsó letöltés: 2018. május 15.)
25. *Mesterségem címere – a használható hagyomány, a népi kézművesség stratégiája I.* Készült a Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet megbízásából.
26. MISZJUK Mihajlo–KUTASSY Iona: *A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár Beregszászi osztályának magyar provinciájú fondjai és leírási egységei 1918/1919-ig és 1938–1944/1945 között.* Kárpát-medence levéltári forrásai I. Fond- és Államjegyzékek 2. Budapest, 2014.
27. PAPP Brigitta: *Az emlékezés kultúrája – Visszaemlékezés Sárosorosziban a málenkij robotra.* (Szakdolgozat) Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, Budapest, 2017.
28. PIERRE Nora: *Emlékezet és történelem között.* Napvilág Kiadó, Budapest.
29. SZAMBOROVSKYKYNÉ NAGY Ibolya: *Bereg vármegye nem katolikus iskoláiról a Lehoczky-féle monográfia előtti időkből (Az 1862–63-as tanévben végzett teljes körű felekezeti iskolafelmérés adatai Bereg vármegyében).* In: *Mercurius Veridictus Novus*, 2015.
30. *Szeresd a magyart. A hungarikummozgalom zászlóshajói.* 1. évfolyam, 1. szám. 2014. szeptember.
31. Trill Zsolt, Jászai Mari díjas színművész. Elérhető: <https://nemzetisinhaz.hu/muvesz/trill-zsolt> (Utolsó letöltés: 2018. május 15.)
32. Trill Zsolt, színész. Elérhető: <https://www.mafab.hu/people/zsolt-trill-105168.html> (Utolsó letöltés: 2018. május 15.)

33. VAJDA András: *Hagyomány, örökség, érték. A hagyomány használatának változó kontextusai.*
34. ZÁGONI Á. Károly: *A Nagytiszteletű Beregi egyházmegye emlékkönyve.* Nyíregyháza, 2005. 260.o.
35. ТРОНЬКО П. Т.: *Історія міст і сіл УРСР Української Радянської Енциклопедії АН УРСР.* Київ, 1969. 166.o.

ADATKÖZLŐK:

36. BIRTÓK Piroska (1945 –) szőttes, horgolt és hímzett textíliák készítője elmondása alapján.
37. BUNDOVICS Ambrus (1965–)asztalos elmondása szerint
38. GÁTI Georgina a Hangraforgó Könyvtári Kör vezetőjének elmondása alapján.
39. HÉDER András (1988–) sárosroszi lakos, hordókészítő elmondása szerint
40. HÉDER Béla (1942–) sárosroszi lakos elmondása alapján
41. HIÁBA András (1966–) a KMKSZ Sárosroszi Alapszervezet elnöke és a Búbos Kemence Civil Szervezetek elnöke elmondása alapján
42. LÁSZLÓ Árpád (1980–) sárosroszi lakos, hordókészítő és borász elmondása alapján
43. MIHÓK Erika (1968–) sárosroszi lakos, a helyi Gyöngykaláris és Kőkörcsin Színházcsoport vezetője elmondása szerint
44. MIHÓK Magdolna (1934–) sárosroszi lakos elmondása alapján
45. PISTÁK Ilona (1949–) sárosroszi lakos elmondása szerint
46. SZABÓ Géza Sárosroszi volt polgármestere

FÜGGELLÉK

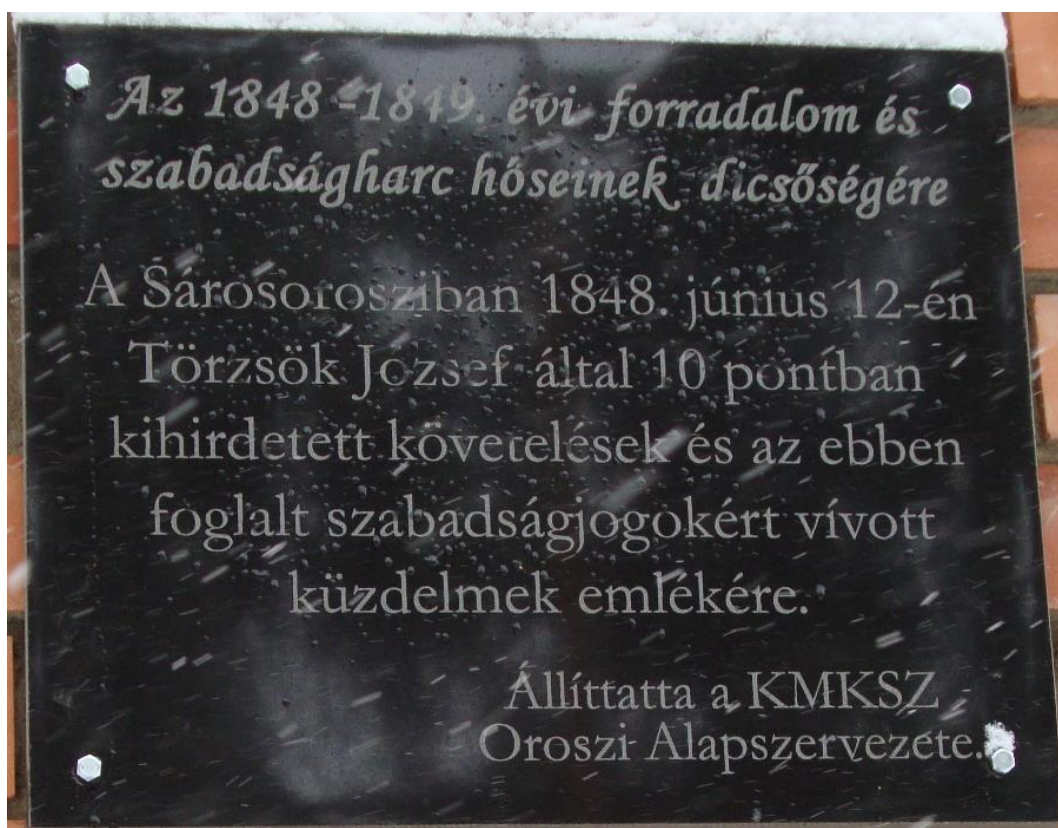
1. kép: *Sárosoroszi teljes kiterjedésében és szerkezetében Google-earth felvételen*

(Forrás: www.google.com.ua/maps/@48.1611905,22.8197944,2047m/data=!3m1!1e3?hl=hu)

(2015. január 14.)

2.kép: *Törzsi István (az emléktáblára hibásan Törzsök József névvel került fel) emléktáblája a Sárosoroszi Általános Iskola falán* (Forrás: a szerző saját felvétele)

3. kép: *Alsdrskóczi Mrovay Pál*
síremléke Sárosoroszi községi
temetőben (Forrás: szerző saját

4. kép: *Morvay Pálné síremléke*
ugyan ott (Forrás: szerző saját
felvétele)

5. kép: *Morvay Sarolta síremléke*
(Forrás: szerző saját felvétele)

6. kép: *László Árpád hordókészítő, borász*

7. kép: if. Héder András hordókészítő (Forrás:

https://www.google.hu/search?q=s%C3%A1rosroszi&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKewijoLDV5ZnbAhUIEpoKHZe8Cx0Q_AUICigB&biw=1366&bih=637#imgrc=AMw4REew78i

R8M:)

kép:

8.

Birtók

Piroska szőttes és horgolt textília készítő munkái

(Forrás: a szerző saját felvétele)

9. kép: Mihók Erika és a Gyöngykaláris, Körörcsin csoport műsora a Márton-napi vigadalom rendezvényen

(Forrás: a szerző saját felvétele)

10. kép: Gáti Georgina és a Hangraforgó Könyvtári Kör tagjai

11. kép: Hiába András, a Búbos Kemence Civil Szervezet és a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Sárosoroszi Alapszervezetének elnöke (Forrás: a szerző saját felvétele)

12. kép: *Trill Zsolt* színművész

(Forrás:

<https://nemzetisinhaz.hu/muvesz/trill-zsolt>)

13. kép: *Gál Natália* színésznő

(Forrás:

<https://www.jegy.hu/person/gal-natalia-2459>)

14. kép: *Holozsai Eszter* ifjú fuvolaművész

(Forrás:

<https://karpataljalap.net/?q=2016/06/04/holozsai-eszter-londoni-cadogan-hallban-koncertezhet>)

15. kép: A jelenlegi Sárosroszi római katolikus templom (Forrás: szerző saját felvétele)

16.kép: A római katolikus templom belső tere (Forrás: a szerző saját felvétele)

17. kép. *A Sárosoroszi református templom* (Forrás: a szerző saját felvétele)

18. kép: *A református templom belső tere*(Forrás: a szerző saját felvétele)

19. kép: A református templom falán lévő emléktábla Pógyor István tiszteletére (Forrás: a szerző saját felvétele)

20.
kép
: A
szt
áli
niz
mu
s
áld
oza
tai
nak
eml
ék
mű
ve

(Forrás: a szerző saját felvétele)

